ಜ್ಞಾನವಿಕಲ್ಪಮಪ್ಯಾತ್ಮನೋಽವಿಕಲ್ಪತ್ವೇನ ಚರತಿ, ಸ ಖಲು ಸ್ವಕಂ ಚರಿತಂ ಚರತಿ। ಏವಂ ಹಿ ಶುದ್ಧ-ದ್ರವ್ಯಾಶ್ರಿತಮಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಂ ನಿಶ್ಚಯನಯಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪ್ರರೂಪಣಮ್। ಯತ್ತು ಪೂರ್ವಮುದ್ದಿಷ್ಟಂ ತತ್ಸ್ವಪರಪ್ರತ್ಯಯಪರ್ಯಾಯಾಶ್ರಿತಂ ಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಂ ವ್ಯವಹಾರನಯಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಪ್ರರೂಪಿತಮ್। ನ ಚೈತದ್ವಿಪ್ರತಿಷಿದ್ಧಂ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಯೋಃ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವತ್ವಾತ್ಸುವರ್ಣಸುವರ್ಣಪಾಷಾಣವತ್। ಅತ ಏವೋಭಯನಯಾಯತ್ತಾ ಪಾರಮೇಶ್ವರೀ ತೀರ್ಥಪ್ರವರ್ತನೇತಿ।

ಯಾವ ಯೋಗೀಂದ್ರರು ಎಲ್ಲ ಮೋಹವ್ಯೂಹದಿಂದ[೧] ಬಹಿರ್ಭೂತರಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವರೂಪ ಭಾವಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಸ್ವದ್ರವ್ಯವೊಂದನ್ನೇ ಅಭಿಮುಖ ರೂಪದಿಂದ ಅನುಸರಿಸುತ್ತ ನಿಜಸ್ವಭಾವಭೂತ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಭೇದಗಳನ್ನೂ ಆತ್ಮನಿಂದ ಅಭೇದರೂಪವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರು ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ಸ್ವಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯದ[೨] ಆಶ್ರಿತವು, ಅಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವವುಳ್ಳ[೩] ನಿಶ್ಚಯನಯದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಪ್ರರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮತ್ತು ಈ ಮೊದಲು (೧೦೭ ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು ಅದು ಸ್ವಪರಹೇತುಕ[೪] ಪರ್ಯಾಯದ ಆಶ್ರಿತವು, ಭಿನ್ನ[೫] ಸಾಧ್ಯಸಾಧನ

---

೧. ಮೋಹವ್ಯೂಹ = ಮೋಹಸಮೂಹ. [ಜಿನಮುನಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಮೋಹಸಮೂಹದ ನಾಶಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ 'ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವು ಪರದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವಭಾವರೂಪ ಭಾವಗಳಿಂದ ರಹಿತವಿದೆ'ಯೆಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವು ಅವರಿಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ, ಅನಂತರ ಕೇವಲ ಸ್ವದ್ರವ್ಯದಲ್ಲೇ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪರೂಪದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ನಿಮಗ್ನರಾಗಿ ನಿಜಸ್ವಭಾವಭೂತ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನ ಭೇದಗಳನ್ನು ಆತ್ಮನಿಂದ ಅಭೇದರೂಪವಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ ಆ ಮುನೀಂದ್ರರು ಸ್ವಚಾರಿತ್ರದ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವಂಥವರಿದ್ದಾರೆ.]

೨. ಇಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯನಯದ ವಿಷಯವು ಶುದ್ಧದ್ರವ್ಯ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧ ಪರ್ಯಾಯಪರಿಣತದ್ರವ್ಯವಿದೆ, ಎಂದರೆ ಏಕಾಕಿ ದ್ರವ್ಯದ (ಪರ ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲದ) ಶುದ್ಧಪರ್ಯಾಯವಿದೆ; ಹೇಗೆಂದರೆ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಶುದ್ಧಪರ್ಯಾಯ ಪರಿಣತರಾದ ಮುನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ.

೩. ಯಾವ ನಯದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧನಗಳು ಅಭಿನ್ನವಿವೆ (ಎಂದರೆ ಏಕಪ್ರಕಾರವಿವೆ) ಅದು ಇಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯನಯವಿದೆ ಹೇಗೆಂದರೆ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಧ್ಯಾನಪರಿಣತರಾದ (ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರ ಪರಿಣತರಾದ) ಮುನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯ ನಯದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ ಏಕೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ (ಮೋಕ್ಷರೂಪವಾದ) ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು (ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗರೂಪವಾದ) ಸಾಧನವು ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಎಂದರೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮರೂಪ (ಶುದ್ಧಾತ್ಮಪರ್ಯಾಯರೂಪ)ವಿದೆ.

೪. ಯಾವ ಪರ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವ ಹಾಗೂ ಪರಗಳು ಕಾರಣವಿರುತ್ತವೆ ಎಂದರೆ ಉಪಾದಾನಕಾರಣ ಹಾಗೂ ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣಗಳಿರುತ್ತವೆ ಆ ಪರ್ಯಾಯಗಳು ಸ್ವ-ಪರಹೇತುಕ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ; ಹೇಗೆಂದರೆ ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ (ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯದ ವಿಷಯಭೂತ; ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಆಂಶಿಕ ಅವಲಂಬನೆಯೊಡನೆ) ವರ್ತಿಸುತ್ತ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ (ನವಪದಾರ್ಥಗತಶ್ರದ್ಧೆ) ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಜ್ಞಾನ (ನವಪದಾರ್ಥಗತಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪಂಚಮಹಾವ್ರತಾದಿರೂಪ ಚಾರಿತ್ರ - ಇವೆಲ್ಲವು ಸ್ವಪರಹೇತುಕ ಪರ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಅವು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರನಯದ ವಿಷಯಭೂತವಿವೆ.

೫. ಯಾವ ನಯದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಾಧನಗಳು ಭಿನ್ನವಿವೆ (ಭಿನ್ನ ಪ್ರರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದು) ಅದು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರನಯವಿದೆ; ಹೇಗೆಂದರೆ ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ (ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯದ ವಿಷಯಭೂತ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಆಂಶಿಕ ಅವಲಂಬನೆಯೊಡನೆ) ವರ್ತಿಸುತ್ತ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆ (ನವಪದಾರ್ಥಸಂಬಂಧದ ಶ್ರದ್ಧೆ), ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪಂಚಮಹಾವ್ರತಾದಿರೂಪ ಚಾರಿತ್ರವು ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ, ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ ಏಕೆಂದರೆ (ಮೋಕ್ಷರೂಪ) ಸಾಧ್ಯವು ಸ್ವಹೇತುಕ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ ಮತ್ತು (ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಾದಿಮಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗರೂಪ) ಸಾಧನವು ಸ್ವಪರಹೇತುಕ ಪರ್ಯಾಯವಿದೆ.

ಧಮ್ಮಾದೀಸದ್ದಹಣಂ ಸಮ್ಮತ್ತಂ ಣಾಣಮಂಗಪುವ್ವಗದಂ ।
ಚೇಟ್ಠಾ ತವಮ್ಹಿ ಚರಿಯಾ ವವಹಾರೋ ಮೋಕ್ಖಮಗ್ಗೋ ೞತ್ತಿ ॥೧೬೦॥

ಭಾವವುಳ್ಳ ವ್ಯವಹಾರನಯದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ (ವ್ಯವಹಾರನಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ಪ್ರರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವು ಬರುತ್ತದೆಂದೂ ಇಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ ಸುವರ್ಣ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣಪಾಷಾಣದ೧ ಹಾಗೆ ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ-ಸಾಧನತನವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಪಾರಮೇಶ್ವರಿ (-ಜಿನಭಗವಂತರ) ತೀರ್ಥ ಪ್ರವರ್ತನೆಯು ೨ ಎರಡೂ ೩ ನಯಗಳ ಆಧೀನವಿದೆ.

ಗಾಥೆ - ೧೬೦

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [**ಧಮ್ಮಾದೀಸದ್ದಹಣಂ ಸಮ್ಮತ್ತಂ**] ಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಅದು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ, [**ಅಂಗಪುವ್ವಗದಂ ಣಾಣಂ**] ಅಂಗಪೂರ್ವಸಂಬಂಧದ ಜ್ಞಾನವು ಅದು ಜ್ಞಾನವಿದೆ ಮತ್ತು [**ತವಮ್ಹಿ ಚೇಟ್ಠಾ ಚರಿಯಾ**] ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚೇಷ್ಟೆ (ಪ್ರವೃತ್ತಿ) ಯು ಅದು ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ; [**ತ್ತಿ**] - ಈ ಪ್ರಕಾರ [**ವವಹಾರೋ ಮೋಕ್ಖಮಗ್ಗೋ**] ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ.

ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ, ಅಂಗಪೂರ್ವಸಂಬಂಧಜ್ಞಾನವದು ಜ್ಞಾನವಿದ್ದು ।
ಕೂರ್ಮೆಯಿಂ ತಪಪ್ರವೃತ್ತಿ ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ, ಹೀಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ ॥೧೬೦॥

---

೧. ಯಾವ ಪಾಷಾಣದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣವಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸುವರ್ಣ ಪಾಷಾಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಸುವರ್ಣ ಪಾಷಾಣವು ಸುವರ್ಣದ ಸಾಧನವಿದೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾಧನವಿದೆ; ಎಂದರೆ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಭಾವಲಿಂಗಿ ಮುನಿಗೆ ಸವಿಕಲ್ಪಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ, ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮಹಾವ್ರತಾದಿರೂಪ ಚಾರಿತ್ರಗಳು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯು ಜ್ಞಾನಾನುಷ್ಠಾನದ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ.

೨. ತೀರ್ಥ = ಮಾರ್ಗ (ಎಂದರೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ); ಉಪಾಯ (ಎಂದರೆ ಮೋಕ್ಷದ ಉಪಾಯ); ಉಪದೇಶ; ಶಾಸನ.

೩. ಜಿನಭಗವಂತರ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಎರಡು ನಯಗಳಿಂದ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದಂತೂ ಸತ್ಯಾರ್ಥನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಅಭೂತಾರ್ಥ ಉಪಚರಿತ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ :- ಸತ್ಯಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು; ಅಭೂತಾರ್ಥ ಉಪಚರಿತ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಏತಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ?

ಉತ್ತರ :- ಯಾವನಿಗೆ ಸಿಂಹದ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ನೇರವಾಗಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಾರದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸಿಂಹದ ಸ್ವರೂಪದ ಉಪಚರಿತ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಬೆಕ್ಕಿನ ಸ್ವರೂಪದ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಸಿಂಹದ ಯಥಾರ್ಥಸ್ವರೂಪದ ತಿಳಿವಿನತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಾರೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವನಿಗೆ ವಸ್ತುವಿನ ಯಥಾರ್ಥಸ್ವರೂಪವು ನೇರವಾಗಿ ಅರಿವಿನಲ್ಲಿ ಬಾರದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪದ ಉಪಚರಿತ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪದ ಯಥಾರ್ಥ ಅರಿವಿನತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಕಥನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಕಥನ ಮಾಡುವಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಉಪಚರಿತ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಪುರುಷನು ಬೆಕ್ಕಿನ ನಿರೂಪಣೆಗೇ ಸಿಂಹದ ನಿರೂಪಣೆಯೆಂದು ಮನ್ನಿಸಿ ಬೆಕ್ಕನ್ನೇ ಸಿಂಹವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವವನಂತೂ ಉಪದೇಶಕ್ಕೇ ಯೋಗ್ಯನಿಲ್ಲ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವ ಪುರುಷನು ಉಪಚರಿತ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನೇ ಸತ್ಯಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಯೆಂದಲ್ಲಿ ಮನ್ನಿಸಿ ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮಿಥ್ಯಾ ರೀತಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕೂಡ್ರುವವನಂತೂ ಉಪದೇಶಕ್ಕೇನೇ ಯೋಗ್ಯನಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಧರ್ಮಾದಿಶ್ರದ್ಧಾನಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ ಜ್ಞಾನಮಂಗಪೂರ್ವಗತಮ್ ।
ಚೇಷ್ಟಾ ತಪಸಿ ಚರ್ಯಾ ವ್ಯವಹಾರೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಇತಿ ॥೧೬೦॥

ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸಾಧನಭಾವೇನ ಪೂರ್ವೋದ್ದಿಷ್ಟವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗನಿರ್ದೇಶೋऽಯಮ್ ।

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಾಣಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಃ । ತತ್ರ ಧರ್ಮಾದೀನಾಂ ದ್ರವ್ಯಪದಾರ್ಥವಿಕಲ್ಪವತಾಂ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಭಾವಸ್ವಭಾವಂ ಭಾವಾಂತರಂ ಶ್ರದ್ಧಾನಾಖ್ಯಂ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಂ, ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನನಿರ್ವೃತ್ತೌ ಸತ್ಯಾಮಂಗಪೂರ್ವಗತಾರ್ಥಪರಿಚ್ಛಿತ್ತಿರ್ಜ್ಞಾನಮ್, ಆಚಾರಾದಿಸೂತ್ರಪ್ರಪಂಚಿತವಿಚಿತ್ರಯತಿವೃತ್ತಸಮಸ್ತಸಮುದಯರೂಪೇ ತಪಸಿ ಚೇಷ್ಟಾ ಚರ್ಯಾ - ಇತ್ಯೇಷಃ ಸ್ವಪರಪ್ರತ್ಯಯಪರ್ಯಾಯಾಶ್ರಿತಂ ಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಂ ವ್ಯವಹಾರನಯಮಾಶ್ರಿತ್ಯಾನುಗಮ್ಯಮಾನೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಃ ಕಾರ್ತಸ್ವರಪಾಷಾಣಾರ್ಪಿತದೀಪ್ತಜಾತವೇದೋವತ್ಸಮಾಹಿತಾಂತರಂಗಸ್ಯ ಪ್ರತಿಪದಮುಪರಿ-

---

ಟೀಕೆ :- ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾಧನರೂಪದಿಂದ, ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ (೧೦೭ ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ) ವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ನಿರ್ದೇಶವು ಇದಾಗಿದೆ.

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ - ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರವು ಅದು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ (ಆರು) ದ್ರವ್ಯರೂಪ ಮತ್ತು (ಒಂಬತ್ತು) ಪದಾರ್ಥರೂಪಗಳು ಯಾವವುಗಳ ಭೇದಗಳಿವೆ ಅಂಥ ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನರೂಪ ಭಾವವು (ಧರ್ಮಾಸ್ತಿಕಾಯ ಮೊದಲಾದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಪ್ರತೀತಿರೂಪಭಾವವು) ಯಾವುದರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅಂಥ 'ಶ್ರದ್ಧೆ'ಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಭಾವವಿಶೇಷವು ಅದು ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವಿದೆ, ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನದ ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿ ಅಂಗ ಪೂರ್ವಗತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಅವಬೋಧನೆಯು (ಜ್ಞಾನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯು) ಅದು ಜ್ಞಾನವಿದೆ; ಆಚಾರಾದಿ ಸೂತ್ರಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಹೇಳಲಾದ ಅನೇಕವಿಧದ ಮುನಿ-ಆಚಾರಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮುದಾಯರೂಪ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚೇಷ್ಟೆಯು (ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು) ಅದು ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ;- ಹೀಗೆ ಇದು ಸ್ವಪರಹೇತುಕ ಪರ್ಯಾಯದ ಆಶ್ರಿತವು, ಭಿನ್ನ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವವುಳ್ಳ ವ್ಯವಹಾರನಯದ ಆಶ್ರಯದಿಂದ (ವ್ಯವಹಾರನಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡಲಾಗುವಂಥ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು, ಸುವರ್ಣಪಾಷಾಣಕ್ಕೆ ತಗಲಿಸಲಾಗುವಂಥ ಪ್ರದೀಪ್ತ

[ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ -

ಸಾಧ್ಯ-ಸಾಧನ ಸಂಬಂಧದ ಸತ್ಯಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಯು ಹೇಗಿದೆಯೆಂದರೆ - 'ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಆಂಶಿಕ ಶುದ್ಧಿಯು ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನಯೋಗ್ಯ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಶುದ್ಧಪರಿಣತಿಯ ಸಾಧನವಿದೆ' ಈಗ 'ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಅಥವಾ ಎಷ್ಟು ಶುದ್ಧಿಯಿರುತ್ತದೆ' - ಎಂಬ ಮಾತನ್ನೂ ಜೊತೆ-ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಿದ್ದರೆ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಹೀಗೆ ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ - 'ಯಾವ ಶುದ್ಧಿಯ ಸದ್ಭಾವದಲ್ಲಿ, ಅದರ ಜೊತೆ-ಜೊತೆ ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳ ಶುಭವಿಕಲ್ಪವು ದುರಾಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೆ ಸಹಜರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಿದ್ದರೆ ಅದು ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನಯೋಗ್ಯ ಶುದ್ಧಿಯು ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನಯೋಗ್ಯ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಶುದ್ಧಪರಿಣತಿಯ ಸಾಧನವಿದೆ'. ಇಂಥ ದೀರ್ಘಕಥನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹೀಗೆಹೇಳಬಹುದು - 'ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನವಾದ ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳ ಶುಭ ವಿಕಲ್ಪವು ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ಯೋಗ್ಯ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಶುದ್ಧ ಪರಿಣತಿಯ ಸಾಧನವಿದೆ'ಯೆಂದರೆ ಅದು ಉಪಚರಿತ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ. ಇಂಥ ಉಪಚರಿತ ನಿರೂಪಣೆಯೊಳಗಿಂದ 'ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳ ಶುಭವಿಕಲ್ಪವಲ್ಲ, ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ ಯಾವ ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನಯೋಗ್ಯ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದಿತ್ತು ಆ ಶುದ್ಧಿಯು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನಯೋಗ್ಯ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಶುದ್ಧ ಪರಿಣತಿಯ ಸಾಧನವಿದೆ'ಯೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕಾಗುವುದು.]

ತನಶುದ್ಧಭೂಮಿಕಾಸು ಪರಮರಮ್ಯಾಸು ವಿಶ್ರಾಂತಿಮಭಿನ್ನಾಂ ನಿಷ್ಪಾದಯನ್, ಜಾತ್ಯಕಾರ್ತಸ್ವರಸ್ಯೇವ ಶುದ್ಧಜೀವಸ್ಯ ಕಥಂಚಿದ್ಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಾಭಾವಾತ್ಸ್ವಯಂ ಶುದ್ಧಸ್ವಭಾವೇನ ವಿಪರಿಣಮ-ಮಾನಸ್ಯಾಪಿ, ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಯ ಸಾಧನಭಾವಮಾಪದ್ಯತ ಇತಿ ।

ಣಿಚ್ಛಯಣಏಣ ಭಣಿದೋ ತಿಹಿ ತೇಹಿಂ ಸಮಾಹಿದೋ ಹು ಜೋ ಅಪ್ಪಾ ।
ಣ ಕುಣದಿ ಕಿಂಚಿ ವಿ ಅಣ್ಣಂ ಣ ಮುಯದಿ ಸೋ ಮೋಕ್ಖಮಗ್ಗೋತ್ತಿ ॥೧೬೧॥

ಅಗ್ನಿಯ ಹಾಗೆ, ಸಮಾಹಿತ೧ ಅಂತರಂಗವುಳ್ಳ ಜೀವಕ್ಕೆ (ಎಂದರೆ ಯಾರ ಅಂತರಂಗವು ಏಕಾಗ್ರ-ಸಮಾಧಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಿದೆ ಅಂಥ ಜೀವಕ್ಕೆ) ಮೆಟ್ಟಲು - ಮೆಟ್ಟಲು ಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ರಮ್ಯವಾದಂಥ ಮೇಲಿನ ಶುದ್ಧ ಭೂಮಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿನ್ನ ವಿಶ್ರಾಂತಿ (ಅಭೇದರೂಪಸ್ಥಿರತೆ)ಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತ - ಉತ್ತಮ ಸುವರ್ಣದಂತೆ ಶುದ್ಧ ಜೀವವು ಕಥಂಚಿತ್ ಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವದ ಅಭಾವದ ಮೂಲಕ ಸ್ವಯಂ (ತನ್ನಿಂದ ತಾನು) ಶುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪರಿಣಮಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ - ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾಧನತನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಯಾವನಿಗೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಿಯ ಅಂಶವು ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಿದೆ ಆ ಜೀವನಿಗೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧೆ, ಅಂಗಪೂರ್ವಗತಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಮುನಿ-ಆಚರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಮಾನರೂಪ ವ್ಯವಹಾರ-ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು ಹೆಚ್ಚು-ಹೆಚ್ಚು ಶುದ್ಧಿಯ ವ್ಯವಹಾರಸಾಧನವಾಗುತ್ತ, ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಶುದ್ಧಭಾವಪರಿಣತನಾದ ಜೀವನಿಗೆ ಪರಮಾರ್ಥದಿಂದಂತೂ ಉತ್ತಮ ಸುವರ್ಣದಂತೆ ಅಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವದ ಮೂಲಕ ತಾನಾಗಿಯೇ ಶುದ್ಧಭಾವರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮನವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯ-ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾಧನತನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

[ಅಜ್ಞಾನಿ ದ್ರವ್ಯಲಿಂಗಿಮುನಿಯ ಅಂತರಂಗವು ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಸಮಾಹಿತವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದರೆ ಅವನಿಗೆ (ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯದ ವಿಷಯಭೂತವಾದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣ) ಶುದ್ಧಿಯ ಅಂಶವೂ ಪರಿಣಮಿಸದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೂ ಇಲ್ಲ.]

ಯಾವಾತ್ಮನು ನಿಜದಿ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಗಳಿಂದ ಸಮಾಹಿತನಾಗುತ್ತ ।
ಅವನನ್ಯವೇನನು ಮಾಡನಿಲ್ಲವೆ ಬಿಡನದು ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ ॥೧೬೧॥

---

೧. ಸಮಾಹಿತ ಏಕಾಗ್ರ ; ಏಕತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತ ; ಅಭೇದತೆಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತ ; ಭಿನ್ನಭಿನ್ನತೆಯಿಲ್ಲದ ; ಸಮಾಧಿ ಪ್ರಾಪ್ತ ; ಶುದ್ಧ ; ಪ್ರಶಾಂತ.

೨. ಈ ಗಾಥೆಯ ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯಕೃತ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಐದನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನಾವರ್ತಿಯಾದ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೂ ವ್ಯವಹಾರ-ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸ್ವರೂಪದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ - 'ವೀತರಾಗಸರ್ವಜ್ಞಪ್ರಣೀತ ಜೀವಾದಿಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಸಮ್ಯಕ್ ಶ್ರದ್ಧೆ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನ ಇವೆರಡು, ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಮತ್ತು ತಪೋಧನರಿಗೆ ಸಮಾನವಿರುತ್ತವೆ ; ಚಾರಿತ್ರವು ತಪೋಧನರಿಗೆ ಆಚಾರಾದಿ ಚರಣಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹಿತ ಮಾಡಲಾದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪ್ರಮತ್ತ - ಅಪ್ರಮತ್ತ ಗುಣಸ್ಥಾನಯೋಗ್ಯ ಪಂಚಮಹಾವ್ರತ -ಪಂಚಸಮಿತಿ-ತ್ರಿಗುಪ್ತಿ-ಷಡಾವಶ್ಯಕಾದಿರೂಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಉಪಾಸಕಾಧ್ಯಯನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿಹಿತ ಮಾಡಲಾದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಪಂಚಮಗುಣಸ್ಥಾನ ಯೋಗ್ಯ ದಾನ-ಶೀಲ-ಪೂಜೆ-ಉಪವಾಸಾದಿರೂಪ ಅಥವಾ ದಾರ್ಶನಿಕ-ವ್ರತಿಕಾದಿ ಹನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಾನರೂಪ (ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಮಾರೂಪ)ವಾಗಿರುತ್ತದೆ ; ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ' -

ನಿಶ್ಚಯನಯೇನ ಭಣಿತಸ್ತ್ರಿಭಿಸ್ತೈಃ ಸಮಾಹಿತಃ ಖಲು ಯಃ ಆತ್ಮಾ ।
ನ ಕರೋತಿ ಕಿಂಚಿದಪ್ಯನ್ಯನ್ನ ಮುಂಚತಿ ಸ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಇತಿ ॥೧೬೧॥

ವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸಾಧ್ಯಭಾವೇನ ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೋಪನ್ಯಾಸೋಽಯಮ್ ।

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಸಮಾಹಿತ ಆತ್ಮೈವ ಜೀವಸ್ವಭಾವನಿಯತಚಾರಿತ್ರತ್ವಾನ್ನಿಶ್ಚಯೇನ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಃ । ಅಥ ಖಲು ಕಥಂಚನಾನಾದ್ಯವಿದ್ಯಾವ್ಯಪಗಮಾದ್ವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಮನುಪ್ರಪನ್ನೋ ಧರ್ಮಾದಿತತ್ತ್ವಾರ್ಥಾಶ್ರದ್ಧಾನಾಂಗಪೂರ್ವಗತಾರ್ಥಾಜ್ಞಾನಾತಪಶ್ಚೇಷ್ಟಾನಾಂ ಧರ್ಮಾದಿತತ್ತ್ವಾರ್ಥಶ್ರದ್ಧಾನಾಂಗಪೂರ್ವಗತಾರ್ಥಜ್ಞಾನತಪಶ್ಚೇಷ್ಟಾನಾಂ ಚ ತ್ಯಾಗೋಪಾದಾನಾಯ ಪ್ರಾರಬ್ಧವಿವಿಕ್ತಭಾವವ್ಯಾಪಾರಃ, ಕುತಶ್ಚಿದುಪಾದೇಯತ್ಯಾಗೇ ತ್ಯಾಜ್ಯೋಪಾದಾನೇ ಚ ಪುನಃ ಪ್ರವರ್ತಿತಪ್ರತಿ-

---

ಗಾಥೆ - ೧೬೧

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಜೋ ಅಪ್ಪಾ] ಯಾವ ಆತ್ಮನು [ತೇಹಿಂ ತಿಹಿ ಹು ಸಮಾಹಿದೋ] ಇವು ಮೂರರಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸಮಾಹಿತನಾಗುತ್ತ (ಎಂದರೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರದಿಂದ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರಅಭೇದನಾಗುತ್ತ) [ಅಣ್ಣಂ ಕಿಂಚಿ ವಿ] ಬೇರೆ ಏನನ್ನೂ [ಣ ಕುಣದಿ ಣ ಮುಯದಿ] ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, [ಸೋ] ಅವನು [ಣಿಚ್ಛಯಣಏಣ] ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ [ಮೋಕ್ಖಮಗ್ಗೋತ್ತಿ ಭಣಿದೋ] 'ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ'ನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾಧ್ಯರೂಪದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಕಥನವಿದೆ.

ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರಗಳಿಂದ ಸಮಾಹಿತ[೧]ನಾದ ಆತ್ಮನೇ ಜೀವಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ನಿಯತ ಚಾರಿತ್ರರೂಪವಿರುವ ಕಾರಣ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದ್ದಾನೆ.

ಈಗ (ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ಹೀಗಿದೆ--) ಈ ಆತ್ಮನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಕಥಂಚಿತ್ (ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರ, ನಿಜ ಉದ್ಯಮದಿಂದ) ಅನಾದಿ ಅವಿದ್ಯೆಯ ನಾಶದಿಂದ ವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ಸಂಬಂಧದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥದ ಅಶ್ರದ್ಧೆಯ, ಅಂಗಪೂರ್ವಗತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಅಜ್ಞಾನದ ಮತ್ತು ಅತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ತ್ಯಾಗ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ಸಂಬಂಧದ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯ, ಅಂಗಪೂರ್ವಗತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಜ್ಞಾನದ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಗ್ರಹಣ ಹೇತುವಿನಿಂದ (ಮೂರರ ತ್ಯಾಗ ಹೇತು ಹಾಗೂ ಮೂರು ಗ್ರಹಣ ಹೇತುವಿನಿಂದ) ನಿಮಿತ್ತ[೨] ಭಾವರೂಪವಾಗಿ

---

೧. ಸಮಾಹಿತ ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನವುಳ್ಳವನು.

೨. ವಿವಿಕ್ತ- ವಿವೇಕದಿಂದ ಬೇರೆ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ (ಎಂದರೆ ಹೇಯ ಮತ್ತು ಉಪಾದೇಯದ ವಿವೇಕ ಮಾಡಿ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಉಪಾದೇಯರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡ) - [ಯಾವನು ಅನಾದಿ ಅಜ್ಞಾನದ ನಾಶಮಾಡಿ ಶುದ್ಧಿಯ ಅಂಶವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅಂಥ ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಿಯಾದ (ಸವಿಕಲ್ಪ) ಜೀವನಿಗೆ ನಿಃಶಂಕತೆ-ನಿಃಕಾಂಕ್ಷತೆ-ನಿರ್ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾದಿ ಭಾವರೂಪ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವಿನಯಾದಿಭಾವರೂಪ ಮತ್ತು ನಿರತಿಚಾರ ವ್ರತಾದಿಭಾವರೂಪ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ ಭೂಮಿಕೆಗನುಸರಿಸಿ ಆಗುತ್ತವೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣ ಉಪಾದೇಯ ಭಾವಗಳ (ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಗ್ರಾಹ್ಯಭಾವಗಳ) ತ್ಯಾಗವಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಜ್ಯ ಭಾವಗಳ ಉಪಾದಾನ' ಎಂದರೆ ಗ್ರಹಣವಾದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪ್ರತಿಕಾರರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿ ವಿಧಾನಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆ.]

ವಿಧಾನಾಭಿಪ್ರಾಯೋ, ಯಸ್ಮಿನ್ಯಾವತಿ ಕಾಲೇ ವಿಶಿಷ್ಟಭಾವನಾಸೌಷ್ಠವವಶಾತ್ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರೈಃ ಸ್ವಭಾವಭೂತೈಃ ಸಮಮಂಗಾಂಗಿಭಾವಪರಿಣತ್ಯಾ ತತ್ಸಮಾಹಿತೋ ಭೂತ್ವಾ ತ್ಯಾಗೋ-ಪಾದಾನವಿಕಲ್ಪಶೂನ್ಯತ್ವಾದ್ವಿಶ್ರಾಂತಭಾವವ್ಯಾಪಾರಃ ಸುನಿಷ್ಪ್ರಕಂಪಃ ಅಯಮಾತ್ಮಾವತಿಷ್ಠತೇ, ತಸ್ಮಿನ್ ತಾವತಿ ಕಾಲೇ ಅಯಮೇವಾತ್ಮಾ ಜೀವಸ್ವಭಾವನಿಯತಚರಿತತ್ವಾನ್ನಿಶ್ಚಯೇನ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಇತ್ಯು-ಚ್ಯತೇ। ಅತೋ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಯೋಃ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವೋ ನಿತರಾಮುಪಪನ್ನ ಇತಿ।

ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡುತ್ತ, ಮತ್ತು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಗ್ರಾಹ್ಯದ ತ್ಯಾಗವಾದ ಮೇಲೆ ಹಾಗೂ ತ್ಯಾಜ್ಯದ ಗ್ರಹಣವಾದ ಮೇಲೆ ಅದರ ಪ್ರತಿವಿಧಾನದ[೧] ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ, ಯಾವ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಎಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಾವನಾಸೌಷ್ಠವದ[೨] ಕಾರಣ ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ - ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರದೊಡನೆ ಅಂಗ-ಅಂಗೀ[೩] ಭಾವದಿಂದ ಪರಿಣತಿಯ ಮುಖಾಂತರ ಅವುಗಳಿಂದ[೪] ಸಮಾಹಿತ[೫]ನಾಗಿ, ತ್ಯಾಗಗ್ರಹಣದ ವಿಕಲ್ಪದಿಂದ ಶೂನ್ಯತೆಯ ಕಾರಣ (ಭೇದಾತ್ಮಕ) ಭಾವರೂಪ ವ್ಯಾಪಾರವು ವಿರಾಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ (ಎಂದರೆ ಭೇದಭಾವರೂಪ - ಖಂಡಭಾವರೂಪ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಿಂತು ಹೋಗುವುದರಿಂದ) ಸುನಿಷ್ಕಂಪರೂಪದಿಂದ ಇರುತ್ತಾನೆ, ಆ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಇದೇ ಆತ್ಮನು ಜೀವಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ನಿಯತ ಚಾರಿತ್ರ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವ ಕಾರಣ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ 'ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ'ನೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ - ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯ-ಸಾಧಕತನವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನ ಅಭಿರುಚಿ, ಜ್ಞಪ್ತಿ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಲ ಅನುಭೂತಿರೂಪವಿದೆ. ಅದರ ಸಾಧಕ (ಎಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ವ್ಯವಹಾರ-ಸಾಧನ) ವಾದಂಥ ಯಾವ ಭೇದರತ್ನತ್ರಯಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ಯವಹಾರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ ಅದನ್ನು ಜೀವನು ಕಥಂಚಿತ್ (ಯಾವುದೇ

---

೧. ಪ್ರತಿವಿಧಾನ ಪ್ರತಿಕಾರ ಮಾಡುವ ವಿಧಿ; ಪ್ರತಿಕಾರದ ಉಪಾಯ.

೨. ವಿಶಿಷ್ಟ ಭಾವನಾಸೌಷ್ಠವ = ವಿಶೇಷ ಒಳ್ಳೆಯ ಭಾವನೆ (ಎಂದರೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶುದ್ಧ ಭಾವನೆ); ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಕಾರದ ಉತ್ತಮ ಭಾವನೆ.

೩. ಆತ್ಮನು ಅಂಗೀ ಇದ್ದರೆ ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರವು ಅದು ಅಂಗವಿದೆ.

೪. ಅವುಗಳಿಂದ ಸ್ವಭಾವಭೂತವಾದ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ - ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರದಿಂದ.

೫. ಜೀವನು ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಅನಾದಿ ಅವಿದ್ಯೆಯ ನಾಶ ಮಾಡಿಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ; ಅನಾದಿ ಅವಿದ್ಯೆಯ ನಾಶವಾಗುವ ಮೊದಲಂತೂ (ಎಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯನಯದ - ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯದ - ವಿಷಯಭೂತವಾದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಜ್ಞಾನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲಂತೂ) ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಪುನಃ 'ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯ-ಸಾಧಕತನವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ'ಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅದು ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಮಾಡಲಾದ ಉಪಚರಿತ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ. ಅದರೊಳಗಿಂದ 'ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಶುಭ ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಗಿಲ್ಲ, 'ಆದರೆ ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಶುದ್ಧಿಯ ಅಂಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ಯೋಗ್ಯ ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸಾಧ್ಯ-ಸಾಧಕತನವಿದೆ'ಯೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುವ ಶುದ್ಧಿಯ ಅಂಶವು ವೃದ್ಧಿಸಿ ಯಾವಾಗ ಮತ್ತು ಎಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಉಗ್ರಶುದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಶುಭ ವಿಕಲ್ಪಗಳ ಅಭಾವವು ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ ಆಗ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಏಳನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನ ಯೋಗ್ಯ ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿರುತ್ತದೆ.

ಜೋ ಚರದಿ ಣಾದಿ ಪೇಚ್ಛದಿ ಅಪ್ಪಾಣಂ ಅಪ್ಪಣಾ ಅಣಣ್ಣಮಯಂ ।
ಸೋ ಚಾರಿತ್ತಂ ಣಾಣಂ ದಂಸಣಮಿದಿ ಣಿಚ್ಛಿದೋ ಹೋದಿ ॥೧೬೨॥

ಯಶ್ಚರತಿ ಜಾನಾತಿ ಪಶ್ಯತಿ ಆತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾನನ್ಯಮಯಮ್ ।
ಸ ಚಾರಿತ್ರಂ ಜ್ಞಾನಂ ದರ್ಶನಮಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತೋ ಭವತಿ ॥೧೬೨॥

ಆತ್ಮನಶ್ಚಾರಿತ್ರಜ್ಞಾನದರ್ಶನತ್ವದ್ಯೋತನಮೇತತ್ ।

ಯಃ ಖಲ್ವಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮಮಯತ್ವಾದನನ್ಯಮಯಮಾತ್ಮನಾ ಚರತಿ-ಸ್ವಭಾವನಿಯತಾಸ್ತಿತ್ವೇನಾನುವರ್ತತೇ, ಆತ್ಮನಾ ಜಾನಾತಿ - ಸ್ವಪರಪ್ರಕಾಶಕತ್ವೇನ ಚೇತಯತೇ, ಆತ್ಮನಾ ಪಶ್ಯತಿ - ಯಾಥಾತಥ್ಯೇನಾವಲೋಕಯತೇ, ಸ ಖಲ್ವಾತ್ಮೈವ ಚಾರಿತ್ರಂ ಜ್ಞಾನಂ ದರ್ಶನಮಿತಿ ಕರ್ತೃಕರ್ಮಕರಣಾನಾಮಭೇದಾನ್ನಿಶ್ಚಿತೋ ಭವತಿ । ಅತಶ್ಚಾರಿತ್ರಜ್ಞಾನದರ್ಶನರೂಪತ್ವಾಜ್ಜೀವಸ್ವಭಾವನಿಯತಚರಿತತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ನಿಶ್ಚಯಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವಮಾತ್ಮನೋ ನಿತರಾಮುಪಪನ್ನಮಿತಿ ।

ಪ್ರಕಾರ, ನಿಜ ಉದ್ಯಮದಿಂದ) ತನ್ನ ಸಂವೇದನದಲ್ಲಿ ಬರುವಂಥ ಅವಿದ್ಯೆಯ ವಾಸನೆಯ ವಿಲಯದಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಯಾವಾಗ ಗುಣಸ್ಥಾನರೂಪ ಮೆಟ್ಟಿಲಿನ ಕ್ರಮಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯದ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ನಿತ್ಯಾನಂದಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ ಸುಖಾಮೃತದ ರಸಾಸ್ವಾದದ ತೃಪ್ತಿರೂಪವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಲೆಯ ಅನುಭವದ ಕಾರಣ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮಾಶ್ರಿತವಾದ ನಿಶ್ಚಯದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರರೂಪದಿಂದ ಅಭೇದ ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆಗ ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದ ಸಾಧ್ಯ-ಸಾಧನದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ಈ ಆತ್ಮನೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸುವರ್ಣ ಮತ್ತು ಸುವರ್ಣಪಾಷಾಣದಂತೆ ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯ-ಸಾಧಕತನವು (ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ) ವಿಶೇಷ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಗಾಥೆ - ೧೬೨

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [**ಜೋ**] ಯಾವನು (ಆತ್ಮನು) [**ಅಣಣ್ಣಮಯಂ ಅಪ್ಪಾಣಂ**] ಅನನ್ಯಮಯನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು [**ಅಪ್ಪಣಾ**] ಆತ್ಮನಿಂದ [**ಚರದಿ**] ಆಚರಿಸುತ್ತಾನೆ, [**ಣಾದಿ**] ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, [**ಪೇಚ್ಛದಿ**] ನೋಡುತ್ತಾನೆ, [**ಸೋ**] ಅವನು (ಆತ್ಮನೇ) [**ಚಾರಿತ್ತಂ**] ಚಾರಿತ್ರನಿದ್ದಾನೆ, [**ಣಾಣಂ**] ಜ್ಞಾನನಿದ್ದಾನೆ, [**ದಂಸಣಂ**] ದರ್ಶನನಿದ್ದಾನೆ [**ಇದಿ**] - ಎಂಬುದು [**ಣಿಚ್ಛಿದೋ ಹೋದಿ**] ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಆತ್ಮನ ಚಾರಿತ್ರ-ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನತನದ ಪ್ರಕಾಶನವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನೇ ಚಾರಿತ್ರ, ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ದರ್ಶನನಿದ್ದಾನೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.)

ಯಾವನನನ್ಯಮಯ - ಆತ್ಮನನಾತ್ಮನಿಂದಾಚರಿಪ ತಿಳಿವ ನೋಡುವನು ।
ಅವನೆ ನಿಶ್ಚಯದಿ ಚಾರಿತ್ರನಿಹನು ಜ್ಞಾನನಿಹನು ದರ್ಶನನಿಹನು ॥೧೬೨॥

ಜೇಣ ವಿಜಾಣದಿ ಸವ್ವಂ ಪೇಚ್ಛದಿ ಸೋ ತೇಣ ಸೋಕ್ಖಮಣುಹವದಿ ।
ಇದಿ ತಂ ಜಾಣದಿ ಭವಿಓ ಅಭವಿಯಸತ್ತೋ ಣ ಸದ್ದಹದಿ ॥೧೬೩॥

ಯೇನ ವಿಜಾನಾತಿ ಸರ್ವಂ ಪಶ್ಯತಿ ಸ ತೇನ ಸೌಖ್ಯಮನುಭವತಿ ।
ಇತಿ ತಜ್ಜಾನಾತಿ ಭವ್ಯೋಽಭವ್ಯಸತ್ತ್ವೋ ನ ಶ್ರದ್ಧತ್ತೇ ॥೧೬೩॥

ಸರ್ವಸ್ಯಾತ್ಮನಃ ಸಂಸಾರಿಣೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾರ್ಹತ್ವನಿರಾಸೋಽಯಮ್ ।

ಯಾವನು (ಆತ್ಮನು) ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಆತ್ಮನನ್ನು - ಅವನು ಆತ್ಮಮಯನಿರುವುದರಿಂದ ಅನನ್ಯಮಯ-ನಿದ್ದಾನೆ ಅವನನ್ನು - ಆತ್ಮನಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಸ್ವಭಾವನಿಯತ[1] ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಅನುವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ (ಸ್ವಭಾವನಿಯತ ಅಸ್ತಿತ್ವರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾನೆ), (ಅನನ್ಯಮಯ ಆತ್ಮನನ್ನೇ) ಆತ್ಮನಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಸ್ವಪರ ಪ್ರಕಾಶರೂಪದಿಂದ ಚೇತಿಸುತ್ತಾನೆ, (ಅನನ್ಯಮಯ ಆತ್ಮನನ್ನೇ) ಆತ್ಮನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದರೆ ಯಥಾತಥ್ಯರೂಪದಿಂದ ಅವಲೋಕನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಆ ಆತ್ಮನೇ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಚಾರಿತ್ರನಿದ್ದಾನೆ, ಜ್ಞಾನನಿದ್ದಾನೆ, ದರ್ಶನನಿದ್ದಾನೆಂದು ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮ-ಕರಣದ[2] ಭೇದದ ಕಾರಣ ನಿಶ್ಚಿತವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಚಾರಿತ್ರ-ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನರೂಪವಿರುವ ಕಾರಣ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಜೀವಸ್ವಭಾವನಿಯತ ಚಾರಿತ್ರವು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅಂಥ ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತನವು ವಿಶೇಷ ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆಯೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. (ಎಂದರೆ ಆತ್ಮನೇ ಚಾರಿತ್ರ-ಜ್ಞಾನ-ದರ್ಶನವಿರುವ ಕಾರಣ ಆತ್ಮನೇ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನರೂಪ ಜೀವಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ದೃಢರೂಪದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾದ ಚಾರಿತ್ರವು ಯಾವುದರ ಸ್ವರೂಪವಿದೆ ಅಂಥ ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗನಿದ್ದಾನೆ.);

ಗಾಥೆ - ೧೬೩

ಗಾಥಾರ್ಥ :- **[ಜೇಣ]** ಯಾವುದರಿಂದ (ಆತ್ಮನು ಮುಕ್ತನಾದ ಮೇಲೆ) **[ಸವ್ವಂ ವಿಜಾಣದಿ]** ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು **[ಪೇಚ್ಛದಿ]** ನೋಡುತ್ತಾನೆ, **[ತೇಣ]** ಆದರಿಂದ **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಸೋಕ್ಖಮಣುಹವದಿ]** ಸೌಖ್ಯದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ; **[ಇದಿ ತಂ]**- ಎಂದು **[ಭವಿಓ ಜಾಣದಿ]** ಭವ್ಯ ಜೀವನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, **[ಅಭವಿಯಸತ್ತೋ ಣ ಸದ್ದಹದಿ]** ಅಭವ್ಯ ಜೀವನು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಎಲ್ಲ ಸಂಸಾರೀ ಆತ್ಮರುಗಳು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಿರುವುದರ ನಿರಾಕರಣೆಯಿದೆ.

ಸಕಲವನಾವುದರಿಂ ತಿಳಿಯುವ ಮೇಣ್ ನೋಡುವನದರಿಂದವನು ।
ಸುಕದನುಭವಮಾಡುವನೆಂದು ಭವ್ಯತಿಳಿವನಭವ್ಯ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡನು ॥೧೬೩॥

---

೧. ಸ್ವಭಾವನಿಯತ = ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ಅವಸ್ಥಿತ; (ಜ್ಞಾನದರ್ಶನರೂಪ) ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ದೃಢರೂಪದಿಂದ ಸ್ಥಿರ. ['ಸ್ವಭಾವನಿಯತ ಅಸ್ತಿತ್ವ'ದ ವಿಶೇಷ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗಾಗಿ ೧೫೪ನೆಯ ಗಾಥೆಯ ಟೀಕೆ ನೋಡಿರಿ.]

೨. ಯಾವಾಗ ಆತ್ಮನು ಆತ್ಮನನ್ನು ಆತ್ಮನಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಾನೆ - ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ - ನೋಡುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಆತ್ಮನೇ ಕರ್ತೃ, ಆತ್ಮನೇ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನೇ ಕರಣನಿದ್ದಾನೆ; ಹೀಗೆ ಆಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ-ಕರ್ಮ-ಕರಣದ ಅಭಿನ್ನತೆಯಿದೆ.

ಇಹ ಹಿ ಸ್ವಭಾವಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯಾಭಾವಹೇತುಕಂ ಸೌಖ್ಯಮ್ । ಆತ್ಮನೋ ಹಿ ದೃಶಿ-ಜ್ಞಪ್ತೀ ಸ್ವಭಾವಃ । ತಯೋರ್ವಿಷಯಪ್ರತಿಬಂಧಃ ಪ್ರಾತಿಕೂಲ್ಯಮ್ । ಮೋಕ್ಷೇ ಖಲ್ವಾತ್ಮನಃ ಸರ್ವಂ ವಿಜಾನತಃ ಪಶ್ಯತಶ್ಚ ತದಭಾವಃ । ತತಸ್ತದ್ಧೇತುಕಸ್ಯಾನಾಕುಲತ್ವಲಕ್ಷಣಸ್ಯ ಪರಮಾರ್ಥಸುಖಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷೇಽನುಭೂತಿರಚಲಿತಾಽಸ್ತಿ । ಇತ್ಯೇತದ್ಭವ್ಯ ಏವ ಭಾವತೋ ವಿಜಾನಾತಿ, ತತಃ ಸ ಏವ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾರ್ಹಃ । ನೈತದಭವ್ಯಃ ಶ್ರದ್ಧತ್ತೇ, ತತಃ ಸ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾನರ್ಹ ಏವೇತಿ । ಅತಃ ಕತಿಪಯೇ ಏವ ಸಂಸಾರಿಣೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಾರ್ಹಾ, ನ ಸರ್ವ ಏವೇತಿ ।

ದಂಸಣಣಾಣಚರಿತ್ತಾಣಿ ಮೋಕ್ಖಮಗ್ಗೋ ತ್ತಿ ಸೇವಿದವ್ವಾಣಿ ।
ಸಾಧೂಹಿ ಇದಂ ಭಣಿದಂ ತೇಹಿಂ ದು ಬಂಧೋ ವ ಮೋಕ್ಖೋ ವಾ ॥೧೬೪॥

ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಾಣಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಇತಿ ಸೇವಿತವ್ಯಾನಿ ।
ಸಾಧುಭಿರಿದಂ ಭಣಿತಂ ತೈಸ್ತು ಬಂಧೋ ವಾ ಮೋಕ್ಷೋ ವಾ ॥೧೬೪॥

ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸೌಖ್ಯದ ಕಾರಣವು ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರತಿಕೂಲತೆಯ[೧] ಅಭಾವವಿದೆ. ಆತ್ಮನ 'ಸ್ವಭಾವ'ವು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ದೃಶಿ-ಜ್ಞಪ್ತಿ (ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ) ಇದೆ. ಅವೆರಡಕ್ಕೆ ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಬಂಧ[೨] ವಾಗುವುದು ಅದು 'ಪ್ರತಿಕೂಲತೆ'ಯಿದೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತ ಮತ್ತು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಅಭಾವವಿರುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರತಿಕೂಲತೆಯ ಅಭಾವವಿರುತ್ತದೆ). ಆದುದರಿಂದ ಅದರ[೩] ಅಭಾವವು ಯಾವುದರ ಕಾರಣವಿದೆ ಅಂಥ ಅನಾಕುಲತೆಯ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳ[೪] ಪರಮಾರ್ಥ ಸುಖದ ಅನುಭೂತಿಯು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಚಲಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಭವ್ಯ ಜೀವನೇ ಭಾವದಿಂದ[೫] ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಿದ್ದಾನೆ; ಅಭವ್ಯ ಜೀವನು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯನೇ ಇದ್ದಾನೆ.

ಇದರಿಂದ ಕೆಲವೇ ಸಂಸಾರಿಗಳು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಿದ್ದಾರೆ, ಎಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲ - ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ಆ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರ, ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದ್ದವು ಸೇವನೆಯೋಗ್ಯವಿವೆಯೆಂದು ।
ಸಾಧು ಹೇಳಿರುವರಾದರವುಗಳಿಂದ ಬಂಧವದರಂತೆ ಮೋಕ್ಷವಾಗುವುದು ॥೧೬೪॥

---

೧. ಪ್ರತಿಕೂಲತೆ = ವಿರುದ್ಧತೆ; ವಿಪರೀತತೆ.

೨. ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಬಂಧ = ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಿ ಎಂದರೆ ಮರ್ಯಾದಿತತನ. (ದರ್ಶನ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದಿತತನವಿರುವುದು ಅದು ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರತಿಕೂಲತೆಯಿದೆ.)

೩. ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸುಖದ ಕಾರಣವು ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರತಿಕೂಲತೆಯ ಅಭಾವವಿದೆ.

೪. ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸುಖದ ಲಕ್ಷಣವು ಅಥವಾ ಸ್ವರೂಪವು ಅನಾಕೂಲತೆಯಿದೆ.

೫. ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯದೇವಕೃತ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಅನಂತ ಸುಖವನ್ನು ಭವ್ಯಜೀವರುಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ, ಉಪಾದೇಯ ರೂಪದಿಂದ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗುಣಸ್ಥಾನಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.

ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಾಣಾಂ ಕಥಂಚಿದ್ಬಂಧಹೇತುತ್ವೋಪದರ್ಶನೇನ ಜೀವಸ್ವಭಾವೇ ನಿಯತಚರಿತಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಹೇತುತ್ವದ್ಯೋತನಮೇತತ್ ।

ಅಮೂನಿ ಹಿ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಾಣಿ ಕಿಯನ್ಮಾತ್ರಯಾಪಿ ಪರಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಾ ಸಂವಲಿತಾನಿ ಕೃಶಾನುಸಂವಲಿತಾನೀವ ಘೃತಾನಿ ಕಥಂಚಿದ್ವಿರುದ್ಧಕಾರ್ಯಕಾರಣತ್ವರೂಢೇರ್ಬಂಧಕಾರಣಾನ್ಯಪಿ ಭವಂತಿ । ಯದಾ ತು ಸಮಸ್ತಪರಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತಿನಿವೃತ್ತಿರೂಪಯಾ ಸ್ವಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತ್ಯಾ ಸಂಗಚ್ಛಂತೇ, ತದಾ ನಿವೃತ್ತಕೃಶಾನುಸಂವಲನಾನೀವ ಘೃತಾನಿ ವಿರುದ್ಧಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವಾಭಾವಾತ್ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಾನ್ಯೇವ ಭವಂತಿ । ತತಃ ಸ್ವಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತಿನಾಮ್ನೋ ಜೀವಸ್ವಭಾವನಿಯತಚರಿತಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವಮುಪಪನ್ನಮಿತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೧೬೪

ಗಾಥಾರ್ಥ :- **[ದಂಸಣಣಾಣಚರಿತ್ತಾಣಿ]** ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರಗಳು **[ಮೋಕ್ಖಮಗ್ಗೋ]** ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಿದೆ **[ತ್ತಿ]** ಅದಕ್ಕಾಗಿ **[ಸೇವಿದವ್ವಾಣಿ]** ಅವು ಸೇವನೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿವೆ. **[ಇದಂ ಸಾಧೂಹಿ ಭಣಿದಂ]** ಎಂದು ಸಾಧುಗಳು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ **[ತೇಹಿಂ ದು]** ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ **[ಬಂಧೋ ವ]** ಬಂಧವೂ ಆಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು **[ಮೋಕ್ಖೋ ವಾ]** ಮೋಕ್ಷವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರದ ಕಥಂಚಿತ್ ಬಂಧಹೇತುತ್ವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜೀವ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ನಿಯತವಾದ ಚಾರಿತ್ರದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷಹೇತುತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದೆ.

ಈ ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರಗಳು ಒಂದು ವೇಳೆ ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಪರಸಮಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೊಡನೆ ಮಿಳಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಗ್ನಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಳಿತವಾದ ತುಪ್ಪದ ಹಾಗೆ (ಎಂದರೆ ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ತುಪ್ಪದ[೧] ಹಾಗೆ) ಕಥಂಚಿತ್ ವಿರುದ್ಧ[೨] ಕಾರ್ಯದ ಕಾರಣತನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಕಾರಣ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೂ ಇವೆ ಮತ್ತು ಯಾವಾಗ ಅವು (ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರಗಳು) ಸಮಸ್ತ ಪರಸಮಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತ ರೂಪವಾದಂಥ ಸ್ವಸಮಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೊಡನೆ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ ಆಗ ಅದಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯ ಜೊತೆಗಿರುವ ಮಿಳಿತತೆಯು ನಿವೃತ್ತವಾದಂಥ ತುಪ್ಪದ ಹಾಗೆ, ವಿರುದ್ಧ ಕಾರ್ಯದ ಕಾರಣ ಭಾವಗಳು ನಿವೃತ್ತವಾಗಿ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಗಳೇ ಇವೆ, ಆದುದರಿಂದ ''ಸ್ವಸಮಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿ'ಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಯಾವುದು ಜೀವ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ನಿಯತವಾದ ಚಾರಿತ್ರವಿದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗತನವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ೩

---

೧. ತುಪ್ಪವು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಶೀತಲತೆಗೆ ಕಾರಣಭೂತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಒಂದು ವೇಳೆ ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಉಷ್ಣತೆಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದರೆ ಅದರಿಂದ (ಕಥಂಚಿತ್) ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ದರ್ಶನ- ಜ್ಞಾನ- ಚಾರಿತ್ರಗಳು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅವು ಒಂದು ವೇಳೆ ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಪರಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದರೆ ಅವುಗಳಿಂದ (ಕಥಂಚಿತ್) ಬಂಧವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

೨. ಪರಸಮಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಕ್ತ ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಂಚಿತ್ ಮೋಕ್ಷರೂಪ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ವಿರುದ್ಧ ಕಾರ್ಯದ ಕಾರಣತನವು (ಎಂದರೆ ಬಂಧರೂಪಕಾರ್ಯದ ಕಾರಣತನವು) ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

[ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದರ್ಶನ-ಜ್ಞಾನ-ಚಾರಿತ್ರಗಳಿಗೂ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಅವು ಪರಸಮಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಕ್ತವಾದರೆ ಕಥಂಚಿತ್ ಬಂಧದ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ ; ಮತ್ತು ಎಂದಾದರೂ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಶುಭ ಭಾವಗಳಿಗೂ ಕಥಂಚಿತ್ ಮೋಕ್ಷದ ಪರಂಪರೆಯ ಹೇತುವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಇಂಥ ಭಿನ್ನ- ಭಿನ್ನ ಪದ್ಧತಿಯ ಕಥನಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸುತ್ತ, ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಯಾವಾಗ ಶುದ್ಧರೂಪ ಮಿಶ್ರ ಪರ್ಯಾಯವು ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ ಆಗ ಅದು ಮಿಶ್ರಪರ್ಯಾಯವು ಏಕಾಂತದಿಂದ ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆ- ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಏಕಾಂತದಿಂದ ಆಸ್ರವ-ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ,

ಅಣ್ಣಾಣಾದೋ ಣಾಣೀ ಜದಿ ಮಣ್ಣದಿ ಸುದ್ಧಸಂಪಓಗಾದೋ ।
ಹವದಿ ತ್ತಿ ದುಕ್ಖಮೋಕ್ಖಂ ಪರಸಮಯರದೋ ಹವದಿ ಜೀವೋ ॥೧೬೫॥

ಅಜ್ಞಾನಾತ್ ಜ್ಞಾನೀ ಯದಿ ಮನ್ಯತೇ ಶುದ್ಧಸಂಪ್ರಯೋಗಾತ್ ।
ಭವತೀತಿ ದುಃಖಮೋಕ್ಷಃ ಪರಸಮಯರತೋ ಭವತಿ ಜೀವಃ ॥೧೬೫॥

ಸೂಕ್ಷ್ಮಪರಸಮಯಸ್ವರೂಪಾಖ್ಯಾನಮೇತತ್ ।

ಅರ್ಹದಾದಿಷು ಭಗವತ್ಸು ಸಿದ್ಧಿಸಾಧನೀಭೂತೇಷು ಭಕ್ತಿಭಾವಾನುರಂಜಿತಾ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿರತ್ರ ಶುದ್ಧ-ಸಂಪ್ರಯೋಗಃ । ಅಥ ಖಲ್ವಜ್ಞಾನಲವಾವೇಶಾದ್ಯದಿ ಯಾವತ್ ಜ್ಞಾನವಾನಪಿ ತತಃ ಶುದ್ಧ ಸಂಪ್ರ-

---

ಗಾಥೆ - ೧೬೫

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಸುದ್ಧಸಂಪಓಗಾದೋ] ಶುದ್ಧಸಂಪ್ರಯೋಗದಿಂದ (ಶುಭಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ) [ದುಕ್ಖಮೋಕ್ಖಂ ಹವದಿ] ದುಃಖದ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ [ತ್ತಿ] - ಎಂದು [ಜದಿ] ಒಂದುವೇಳೆ [ಅಣ್ಣಾಣಾದೋ] ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣವಾಗಿ [ಣಾಣೀ] ಜ್ಞಾನಿಯು [ಮಣ್ಣದಿ] ಮನ್ನಿಸಿದರೆ[೧] ಅವನು [ಪರಸಮಯರದೋ ಜೀವೋ] ಪರಸಮಯರತನಾದ ಜೀವನು [ಹವದಿ] ಇದ್ದಾನೆ. 'ಅರಹಂತ ಮೊದಲಾದವರ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿ ಅನುರಾಗವುಳ್ಳ ಮಂದ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ಕ್ರಮದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ' - ಎಂದು ಒಂದು ವೇಳೆ ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣ (ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ಸಂವೇದನದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ರಾಗಾಂಶದ ಕಾರಣ)ವಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗೂ ಕೂಡ (ಮಂದ ಪುರುಷಾರ್ಥವುಳ್ಳ) ಒಲವಿನ ವೃತ್ತಿಯಾದರೆ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅವನೂ ಕೂಡ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪರಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಿದ್ದಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪರಸಮಯದ ಸ್ವರೂಪದ ಕಥನವಿದೆ.

ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಸಾಧನಭೂತವಾದಂಥ ಅರಹಂತ ಮೊದಲಾದ ಭಗವಂತರುಗಳ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಭಾವದಿಂದ ಅನುರಂಜಿತ[೨]ವಾದ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯು ಅದು ಇಲ್ಲಿ 'ಶುದ್ಧಸಂಪ್ರಯೋಗ'ವಿದೆ. ಈಗ ಅಲ್ಪ ಅಜ್ಞಾನದ ಆವೇಶದಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ 'ಆ ಶುದ್ಧಸಂಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ'ಯೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಕಷ್ಟಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ (ಶುದ್ಧ ಸಂಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ) ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದರೆ ಅದುವರೆಗೆ ಅವನೂ ಅಲ್ಪರಾಗದ

ಜಿನವರಪ್ರಭುವಿನಭಕ್ತಿಯಿಂ ದುಃಖಮುಕ್ತಿಯಪ್ಪುದೆಂದು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ।
ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಅವನು ಪರಸಮಯರತ ಜೀವನಿಹನು ॥೧೬೫॥

ಆದರೆ ಆ ಮಿಶ್ರ ಪರ್ಯಾಯದ ಶುದ್ಧ ಅಂಶವು ಸಂವರ - ನಿರ್ಜರೆ - ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅಶುದ್ಧ ಅಂಶವು ಆಸ್ರವ-ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂಬ ಸಾರಭೂತವಾದ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.]

೩. ಈ ನಿರೂಪಣೆಯೊಡನೆ ತುಲನೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಪ್ರವಚನಸಾರದ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಗಾಥೆ ಮತ್ತು ಅದರ ತತ್ತ್ವಪ್ರದೀಪಿಕೆಯ ಟೀಕೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದು.

೧. ಮನ್ನಿಸುವುದು = ಒಲವು ತೋರುವುದು ; ವಿಚಾರವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ; ಇಚ್ಛೆ ಮಾಡುವುದು ; ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವುದು.

೨. ಅನುರಂಜಿತ = ಅನುರಕ್ತ ; ರಾಗವುಳ್ಳ ; ಸರಾಗ.

ಯೋಗಾನ್ಮೋಕ್ಷೋ ಭವತೀತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ಖಿದ್ಯಮಾನಸ್ತತ್ರ ಪ್ರವರ್ತತೇ ತದಾ ತಾವತ್ಸೋಽಪಿ ರಾಗಲವಸದ್ಭಾವಾತ್ಪರಸಮಯರತ ಇತ್ಯುಪಗೀಯತೇ। ಅಥ ನ ಕಿಂ ಪುನರ್ನಿರಂಕುಶರಾಗಕಲಿಕಲಂಕಿ-ಶಾಂತರಂಗವೃತ್ತಿರಿತರೋ ಜನ ಇತಿ।

ಅರಹಂತಸಿದ್ಧಚೇದಿಯಪವಯಣಗಣಣಾಣಭತ್ತಿಸಂಪಣ್ಣೋ।
ಬಂಧದಿ ಪುಣ್ಣಂ ಬಹುಸೋ ಣ ಹು ಸೋ ಕಮ್ಮಕ್ಖಯಂ ಕುಣದಿ ॥೧೬೬॥

ಅರ್ಹತ್ಸಿದ್ಧಚೈತ್ಯಪ್ರವಚನಗಣಜ್ಞಾನಭಕ್ತಿಸಂಪನ್ನಃ।
ಬಧ್ನಾತಿ ಪುಣ್ಯಂ ಬಹುಶೋ ನ ಖಲು ಸ ಕರ್ಮಕ್ಷಯಂ ಕರೋತಿ ॥೧೬೬॥

ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣವಾಗಿ 'ಪರಸಮಯರತ'೧ನೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಎಂದ ಮೇಲೆ ನಿರಂಕುಶರಾಗರೂಪ ಕ್ಲೇಶದಿಂದ ಕಲಂಕಿತವಾದ ಅಂತರಂಗ ವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳ ಇತರ ಜನರೇನು ಪರಸಮಯರತರೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿ-ಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ? (ಅವಶ್ಯವಾಗಿಯೇ ಕರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.) ೨

ಗಾಥೆ - ೧೬೬

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [**ಅರಹಂತಸಿದ್ಧಚೇದಿಯಪವಯಣಗಣಣಾಣಭತ್ತಿಸಂಪಣ್ಣೋ**] ಅರಹಂತ, ಸಿದ್ಧ, ಚೈತ್ಯ (ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಪ್ರತಿಮೆ), ಪ್ರವಚನ (ಶಾಸ್ತ್ರ), ಮುನಿಗಣ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಜೀವನು [**ಬಹುಸೋ ಪುಣ್ಣಂ ಬಂಧದಿ**] ಬಹಳಷ್ಟು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, [**ಣ ಹು ಸೋ ಕಮ್ಮಕ್ಖಯಂ ಕುಣದಿ**] ಆದರೆ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅವನು ಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಜೀವ ಜಿನ, ಸಿದ್ಧ, ಚೈತ್ಯ, ಪ್ರವಚನ, ಮುನಿಗಣ, ಜ್ಞಾನದ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡಿದರೆ।
ಅವನು ಬಹುಪುಣ್ಯಬದ್ಧನಾಗುವನಾದರೆ ಕರ್ಮಕ್ಷಯ ಮಾಡಲಾರನು ॥೧೬೬॥

---

೧. ಪರಸಮಯರತ = ಪರಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತ; ಪರಸಮಯಸ್ಥಿತ; ಪರಸಮಯದತ್ತ ಒಲವುಳ್ಳವ; ಪರಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತ.

೨. ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯಕೃತ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗಾಥೆಯ ವಿವರಣೆ ಹೀಗಿದೆ - ಯಾವನೋ ಪುರುಷನು ನಿರ್ವಿಕಾರ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಸ್ವರೂಪ ಪರಮೋಪೇಕ್ಷೆಯ ಸಂಯಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಿರಲಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ಆದರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಿರುವುದಕೆ ಅಶಕ್ತನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳ ಅಶುಭ ಪರಿಣಾಮಗಳ ವಂಚನಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂಸಾರಸ್ಥಿತಿಯ ವೇದನಾರ್ಥವಾಗಿ ಯಾವಾಗ ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿಗಳ ಕುರಿತು ಗುಣಸ್ತವನ ಮೊದಲಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಅವನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪರಸಮಯರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣತನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಸರಾಗಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದಾನೆ; ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ ಆ ಪುರುಷನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾದ ಮೇಲೂ ಅದನ್ನು (ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನೆಯನ್ನು) ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು 'ಶುಭೋಪಯೋಗದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ'ಯೆಂಬ ಏಕಾಂತವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಅವನು ಸ್ಥೂಲಪರಸಮಯರೂಪ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಿ - ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಉಕ್ತಶುದ್ಧಸಂಪ್ರಯೋಗಸ್ಯ ಕಥಂಚಿದ್ಬಂಧಹೇತುತ್ವೇನ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವನಿರಾಸೋಽಯಮ್। ಅರ್ಹದಾದಿಭಕ್ತಿಸಂಪನ್ನಃ ಕಥಂಚಿಚ್ಛುದ್ಧಸಂಪ್ರಯೋಗೋಽಪಿ ಸನ್ ಜೀವೋ ಜೀವದ್ರಾಗಲವತ್ವಾಚ್ಛುಭೋಪಯೋಗತಾಮಜಹತ್ ಬಹುಶಃ ಪುಣ್ಯಂ ಬಧ್ನಾತಿ, ನ ಖಲು ಸಕಲಕರ್ಮಕ್ಷಯಮಾರಭತೇ। ತತಃ ಸರ್ವತ್ರ ರಾಗಕಣಿಕಾಽಪಿ ಪರಿಹರಣೀಯಾ ಪರಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಬಂಧನತ್ವಾದಿತಿ।

ಜಸ್ಸ ಹಿದಏಣುಮೇತ್ತಂ ವಾ ಪರದವ್ವಮ್ಹಿ ವಿಜ್ಜದೇ ರಾಗೋ।
ಸೋ ಣ ವಿಜಾಣದಿ ಸಮಯಂ ಸಗಸ್ಸ ಸವ್ವಾಗಮಧರೋ ವಿ ॥೧೬೭॥

ಯಸ್ಯ ಹೃದಯೇಽಣುಮಾತ್ರೋ ವಾ ಪರದ್ರವ್ಯೇ ವಿದ್ಯತೇ ರಾಗಃ।
ಸ ನ ವಿಜಾನಾತಿ ಸಮಯಂ ಸ್ವಕಸ್ಯ ಸರ್ವಾಗಮಧರೋಽಪಿ ॥೧೬೭॥

ಸ್ವಸಮಯೋಪಲಂಭಾಭಾವಸ್ಯ ರಾಗೈಕಹೇತುತ್ವದ್ಯೋತನಮೇತತ್।

ಟೀಕೆ:- ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಶುದ್ಧಸಂಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಕಥಂಚಿತ್[೧] ಬಂಧಹೇತುತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗತ್ವವನ್ನು ನಿರಸ್ತ[೨] ಮಾಡಿದೆ (ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಶುದ್ಧ ಸಂಪ್ರಯೋಗವು ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಬಂಧಹೇತುಭೂತವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅದು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಲ್ಲವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ).

ಅರಹಂತ ಮೊದಲಾದವರ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಸಂಪನ್ನನಾದ ಜೀವನು ಕಥಂಚಿತ್ 'ಶುದ್ಧ ಸಂಪ್ರಯೋಗಯುಕ್ತ[೩]'ನಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಪರಾಗವು ಜೀವಿತ (ವಿದ್ಯಮಾನ) ವಿರುವುದರಿಂದ 'ಶುಭೋಪಯೋಗತನ'ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬದ್ಧನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಎಲ್ಲಕರ್ಮದ ಕ್ಷಯಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಗದ ಕಣವನ್ನೂ ಕೂಡ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಪರಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಿದೆ.

ಯಾವನಿಗೆ ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕುರಿತು ಹೃದಯದಿ ಅಣುಮಾತ್ರರಾಗವಿಹುದು।
ಅವನು ಸರ್ವಾಗಮಧಾರಿಯಿದ್ದರೂ ನಿಜಸಮಯವನು ತಿಳಿಯನು ॥೧೬೭॥

---

೧. ಕಥಂಚಿತ್ = ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ; ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ (ಎಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯನಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ) [ಜ್ಞಾನಿಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಶುದ್ಧಸಂಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಕದಾಚಿತ್ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಮೋಕ್ಷದ ಪರಂಪರಾಹೇತುವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು, ಆದರೆ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದಂತೂ ಅದು ಬಂಧಹೇತುವೇ ಇದೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅಶುದ್ಧಿರೂಪದ ಅಂಶವಿದೆ.]

೨. ನಿರಸ್ತ ಮಾಡುವುದು = ಖಂಡಿತಗೊಳಿಸುವುದು ; ನಿಷಿದ್ಧಮಾಡುವುದು ; ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದು.

೩. ಸಿದ್ಧಿಯ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾದಂಥ ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಕುರಿತಾದ ಭಕ್ತಿಭಾವಕ್ಕೆ ಶುದ್ಧಸಂಪ್ರಯೋಗವೆಂದು ಮೊದಲು ಹೇಳಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ 'ಶುದ್ಧ' ಶಬ್ದವಿದ್ದರೂ ಅದು 'ಶುಭ' ಉಪಯೋಗರೂಪವಾದ ರಾಗ ಭಾವವಿದೆ. 'ಶುಭ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಕದಾಚಿತ್ 'ವಿಶುದ್ಧ' ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಾಗುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಇಲ್ಲಿ 'ಶುದ್ಧ' ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದೆ.]

ಯಸ್ಯ ಖಲು ರಾಗರೇಣುಕಣಿಕಾಽಪಿ ಜೀವತಿ ಹೃದಯೇ ನ ನಾಮ ಸ ಸಮಸ್ತಸಿದ್ಧಾಂತ-ಸಿಂಧುಪಾರಗೋಽಪಿ ನಿರುಪರಾಗಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪಂ ಸ್ವಸಮಯಂ ಚೇತಯತೇ । ತತಃ ಸ್ವಸಮಯ-ಪ್ರಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ಪಿಂಜನಲಗ್ನತೂಲನ್ಯಾಸನ್ಯಾಯಮಧಿದಧತಾಽರ್ಹದಾದಿವಿಷಯೋಽಪಿ ಕ್ರಮೇಣ ರಾಗರೇಣುರಪಸಾರಣೀಯ ಇತಿ ।

ಧರಿದುಂ ಜಸ್ಸ ಣ ಸಕ್ಕಂ ಚಿತ್ತುಬ್ಭಾಮಂ ವಿಣಾ ದು ಅಪ್ಪಾಣಂ ।
ರೋಧೋ ತಸ್ಸ ಣ ವಿಜ್ಜದಿ ಸುಹಾಸುಹಕದಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ॥೧೬೮॥

ಧರ್ತುಂ ಯಸ್ಯ ನ ಶಕ್ಯಮ್ ಚಿತ್ತೋದ್ಭ್ರಾಮಂ ವಿನಾ ತ್ವಾತ್ಮಾನಮ್ ।
ರೋಧಸ್ತಸ್ಯ ನ ವಿದ್ಯತೇ ಶುಭಾಶುಭಕೃತಸ್ಯ ಕರ್ಮಣಃ ॥೧೬೮॥

ಗಾಥೆ - ೧೬೭

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಜಸ್ಸ] ಯಾವನಿಗೆ [ಪರದವ್ವಮ್ಹಿ] ಪರದ್ರವ್ಯದ ಕುರಿತು [ಅಣುಮೇತ್ತಂ] ಅಣುಮಾತ್ರವಾದರೂ (ತಿಲಮಾತ್ರವಾದರೂ) [ರಾಗೋ] ಪ್ರೀತಿಯು [ಹಿದಏ ವಿಜ್ಜದೇ] ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ [ಸೋ] ಅವನು [ಸವ್ವಾಗಮಧರೋ ವಿ] ಬೇಕಾದರೆ ಎಲ್ಲ ಆಗಮಗಳ ಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ [ಸಗಸ್ಸ ಸಮಯಂ ಣ ವಿಜಾಣದಿ] ತನ್ನ ಸಮಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ (ಅನುಭವ ಪಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ).

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಸಮಯದ ಉಪಲಬ್ಧಿಯ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ರಾಗವು ಒಂದು ಹೇತುವಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದೆ (ಎಂದರೆ ಸಮಯದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಅಭಾವಕ್ಕೆ ರಾಗವೇ ಒಂದು ಕಾರಣವಿದೆಯೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ).

ಯಾವನಿಗೆ ರಾಗರೇಣುವಿನ ಒಂದು ಕಣವೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಿದೆ ಅವನು ಬೇಕಾದರೆ ಸಮಸ್ತ ಸಿದ್ಧಾಂತಸಾಗರದ ಪಾರಾಂಗತನಿದ್ದರೂ ನಿರುಪರಾಗ- ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪ ೧ ಸ್ವಸಮಯವನ್ನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಚೇತಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಅನುಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ). ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪಿಂಜನಕ್ಕೆ ೨ ಮೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಅರಳೆಯ ನ್ಯಾಯವು ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವುದರಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸ್ವಸಮಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಹೇತುವಾಗಿ ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ರಾಗರೇಣುವನ್ನೂ (ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಕಡೆಗಿರುವ ರಾಗರಜಸ್ಸನ್ನೂ) ಕ್ರಮದಿಂದ ದೂರ ಮಾಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಯಾವನಿಗೆ ತನ್ನನು ಚಿತ್ತದಭ್ರಮಣವಿಲ್ಲದೆಯಿಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ ।
ಅವನಿಗೆ ಶುಭವಿಲ್ಲವೆ ಅಶುಭ ಕರ್ಮಗಳ ನಿರೋಧವಿರುವುದಿಲ್ಲ ॥೧೬೮॥

---

೧. ನಿರುಪರಾಗ - ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪ ಉಪರಾಗವಿಲ್ಲದ (ನಿರ್ವಿಕಾರ) ಶುದ್ಧವು ಸ್ವರೂಪವಿರುವಂಥದು.

೨. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಪಿಂಜನಕ್ಕೆ ಮೆತ್ತಿಕೊಂಡ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಅರಳೆಯು ಪಿಂಜನದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಇರುವ ರಾಗವು ಸ್ವಸಮಯದ ಉಪಲಬ್ಧರೂಪ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ.

ರಾಗಲವಮೂಲದೋಷಪರಂಪರಾಖ್ಯಾನಮೇತತ್ ।

ಇಹ ಖಲ್ವರ್ಹದಾದಿಭಕ್ತಿರಪಿ ನ ರಾಗಾನುವೃತ್ತಿಮಂತರೇಣ ಭವತಿ । ರಾಗಾದ್ಯನುವೃತ್ತೌ ಚ ಸತ್ಯಾಂ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಸರಮಂತರೇಣಾತ್ಮಾ ನ ತಂ ಕಥಂಚನಾಪಿ ಧಾರಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತೇ । ಬುದ್ಧಿಪ್ರಸರೇ ಚ ಸತಿ ಶುಭಸ್ಯಾಶುಭಸ್ಯ ವಾ ಕರ್ಮಣೋ ನ ನಿರೋಧೋಽಸ್ತಿ । ತತೋ ರಾಗಕಲಿವಿಲಾಸಮೂಲ ಏವಾಯಮನರ್ಥಸಂತಾನ ಇತಿ ।

ತಮ್ಹಾ ಣಿವ್ವುದಿಕಾಮೋ ಣಿಸ್ಸಂಗೋ ಣಿಮ್ಮಮೋ ಯ ಹವಿಯ ಪುಣೋ ।
ಸಿದ್ಧೇಸು ಕುಣದಿ ಭತ್ತಿಂ ಣಿವ್ವಾಣಂ ತೇಣ ಪಪ್ಪೋದಿ ॥೧೬೯॥

ಗಾಥೆ - ೧೬೮

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಜಸ್ಸ] ಯಾವನಿಗೆ [ಅಪ್ಪಾಣಂ] ತನ್ನನ್ನು [ಚಿತ್ತುಬ್ಭಾಮಂ ವಿಣಾ ದು] (ರಾಗದ ಸದ್ಭಾವದ ಕಾರಣ) ಚಿತ್ತದ ಭ್ರಮಣವಿಲ್ಲದೆ [ಧರಿದುಂ ಣ ಸಕ್ಕಂ] ಇಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ, [ತಸ್ಸ] ಅವನಿಗೆ [ಸುಹಾಸುಹಕದಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ] ಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮದ [ರೋಧೋ ಣ ವಿಜ್ಜದಿ] ನಿರೋಧವಿಲ್ಲ.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಅಲ್ಪರಾಗದ ಮೂಲಕ ದೋಷಪರಂಪರೆಯ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ (ಎಂದರೆ ಅಲ್ಪರಾಗವು ಮೂಲವಿರುವಂಥ ದೋಷಗಳ ಸಂತತಿಯ ಕಥನವು ಇಲ್ಲಿದೆ).

ಇಲ್ಲಿ (ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ) ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಕುರಿತಾದ ಭಕ್ತಿಯೂ ರಾಗ ಪರಿಣತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಗಾದಿಗಳ ಪರಿಣತಿಯಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮನು ಬುದ್ಧಿಪ್ರಸಾರ[೩]ವಿಲ್ಲದ (ಚಿತ್ತದ ಭ್ರಮಣದಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿ) ತನ್ನನ್ನು ಯಾವುದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಇಡುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಸಾರವಿರುವುದರಿಂದ (ಚಿತ್ತದ ಭ್ರಮಣವಿರುವುದರಿಂದ) ಶುಭ ಹಾಗೂ ಅಶುಭ ಕರ್ಮಗಳ ನಿರೋಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಅನರ್ಥ ಸಂತತಿಯ ಮೂಲವು ರಾಗರೂಪವಾದ ಕ್ಲೇಶದ ವಿಲಾಸವೇ ಇದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ :- ಅರಹಂತ ಮೊದಲಾದವರ ಭಕ್ತಿಯೂ ರಾಗರಹಿತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ, ರಾಗದಿಂದ ಚಿತ್ತದ ಭ್ರಮಣವಾಗುತ್ತದೆ; ಚಿತ್ತದ ಭ್ರಮಣದಿಂದ ಕರ್ಮಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಎಲ್ಲ ಅನರ್ಥಗಳ ಪರಂಪರೆಗೆ ಮೂಲಕಾರಣವು ರಾಗವೇ ಇದೆ[೧].

ಆದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಯಾದ ಜೀವ ನಿಃಸಂಗಮತ್ತದರಂತೆ ನಿರ್ಮಮನಾಗಿ ।
ಸಿದ್ಧರ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದವನು ನಿರ್ವಾಣವನು ಪಡೆಯುವನು ॥೧೬೯॥

---

೩. ಬುದ್ಧಿಪ್ರಸಾರ = ವಿಕಲ್ಪಗಳ ವಿಸ್ತಾರ; ಚಿತ್ತದ ಭ್ರಮಣ; ಮನಸ್ಸಿನ ಸುತ್ತುವಿಕೆ; ಮನಸ್ಸಿನ ಚಂಚಲತೆ.

೧. ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯದೇವವಿರಚಿತ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಗಾಥೆಯ ವಿವರಣೆಯು ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿದೆ -

ಕೇವಲ ನಿತ್ಯಾನಂದವು ಯಾರ ಸ್ವಭಾವವಿದೆ ಅಂಥ ನಿಜಾತ್ಮನನ್ನು ಯಾವ ಜೀವನು ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮಾಯೆ-ಮಿಥ್ಯೆ-ನಿದಾನಶಲ್ಯತ್ರಯಾದಿಗಳ ಸಮಸ್ತವಿಭಾವರೂಪ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಸಾರವು ತಡೆಯಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದು ನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ (ಎಂದರೆ ಬುದ್ಧಿಪ್ರಸಾರದ ನಿರೋಧವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ) ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮದ ಸಂವರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಅನರ್ಥಪರಂಪರೆಗಳಿಗೆ ರಾಗಾದಿಗಳ ವಿಕಲ್ಪವೇ ಮೂಲವಿದೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ತಸ್ಮಾನ್ನಿವೃತ್ತಿಕಾಮೋ ನಿಸ್ಸಂಗೋ ನಿರ್ಮಮಶ್ಚ ಭೂತ್ವಾ ಪುನಃ ।
ಸಿದ್ಧೇಷು ಕರೋತಿ ಭಕ್ತಿಂ ನಿರ್ವಾಣಂ ತೇನ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ॥೧೬೯॥

ರಾಗಕಲಿನಿಃಶೇಷೀಕರಣಸ್ಯ ಕರಣೀಯತ್ವಾಖ್ಯಾನಮೇತತ್ ।

ಯತೋ ರಾಗಾದ್ಯನುವೃತ್ತೌ ಚಿತ್ತೋದ್ಭ್ರಾಂತಿಃ, ಚಿತ್ತೋದ್ಭ್ರಾಂತೌ ಕರ್ಮಬಂಧ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್, ತತಃ ಖಲು ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿನಾ ಕರ್ಮಬಂಧಮೂಲಚಿತ್ತೋದ್ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲಭೂತಾ ರಾಗಾದ್ಯನುವೃತ್ತಿರೇಕಾಂತೇನ ನಿಃಶೇಷೀಕರಣೀಯಾ । ನಿಃಶೇಷಿತಾಯಾಂ ತಸ್ಯಾಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧನೈಃಸಂಗ್ಯನೈರ್ಮಮ್ಯಃ ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯವಿಶ್ರಾಂತಿರೂಪಾಂ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕೀಂ ಸಿದ್ಧಭಕ್ತಿಮನುಬಿಭ್ರಾಣಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧಸ್ವಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ಭವತಿ। ತೇನ ಕಾರಣೇನ ಸ ಏವ ನಿಃಶೇಷಿತಕರ್ಮಬಂಧಃ ಸಿದ್ಧಿಮಾವಾಪ್ನೋತೀತಿ ।

ಗಾಥೆ - ೧೬೯

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [**ತಮ್ಹಾ**] ಅದಕ್ಕಾಗಿ [**ಣಿವ್ವುದಿಕಾಮೋ**] ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಯಾದ ಜೀವನು [**ಣಿಸ್ಸಂಗೋ**] ನಿಸ್ಸಂಗ [**ಯ**] ಮತ್ತು [**ಣಿಮ್ಮಮೋ**] ನಿರ್ಮಮನು [**ಹವಿಯ ಪುಣೋ**] ಆಗಿ [**ಸಿದ್ಧೇಸು ಭತ್ತಿಂ**] ಸಿದ್ಧರ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು (ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆಯರೂಪದ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸಿದ್ಧಭಕ್ತಿಯನ್ನು) [**ಕುಣದಿ**] ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, [**ತೇಣ**] ಅದರಿಂದ ಅವನು [**ಣಿವ್ವಾಣಂ ಪಪ್ಪೋದಿ**] ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ರಾಗರೂಪವಾದ ಕ್ಲೇಶವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿರುವುದರ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ.

ರಾಗಾದಿಗಳ ಪರಿಣತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಚಿತ್ತದ ಭ್ರಮಣವಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತದ ಭ್ರಮಣವಾಗುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮದ ಬಂಧವಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು (ಮೊದಲು) ಹೇಳಲಾಗಿದೆ, ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗೆ ಕರ್ಮಬಂಧದ ಮೂಲವಾದಂಥ ಆ ಚಿತ್ತದ ಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ರಾಗಾದಿಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ. ಅದರ ನಾಶವನ್ನು ನಿಃಶೇಷವಾಗಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನಿಃಸಂಗತೆ೧ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಮತೆಯು೨ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಂಥ ಆ ಜೀವನು ಶುದ್ಧಾತ್ಮದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ರೂಪ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸಿದ್ಧ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತ ಸ್ವಸಮಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ೩ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಆ ಜೀವನು ನಿಃಶೇಷವಾಗಿ ಕರ್ಮಬಂಧದ ನಾಶ ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

---

೧. ನಿಃಸಂಗ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವದಿಂದ ವಿಪರೀತವಾದಂಥ ಯಾವ ಬಾಹ್ಯ-ಅಭ್ಯಂತರ ಪರಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ ಅವುಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಪರಿಣತಿಯು ಅದು ನಿಃಸಂಗತೆಯಿದೆ.

೨. ರಾಗಾದಿ-ಉಪಾಧಿಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಚೈತನ್ಯಪ್ರಕಾಶವು ಯಾವುದರ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ ಅಂಥ ಆತ್ಮ ತತ್ತ್ವದಿಂದ ವಿಪರೀತವಾದ ಮೋಹೋದಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮಿತ್ತಭೂತವಾದಂಥ ಮಮಕಾರ - ಅಹಂಕಾರಾದಿರೂಪ ವಿಕಲ್ಪಸಮೂಹದಿಂದ ರಹಿತವಾದಂಥ ನಿರ್ಮೋಹ ಪರಿಣತಿಯು ಅದು ನಿರ್ಮಮತೆಯಿದೆ.

೩. ಸ್ವಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಳ್ಳವ = ಯಾವನಿಗೆ ಸ್ವಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. [ಯಾವ ಜೀವನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಾಗಾದಿ ಪರಿಣತಿಯ ನಾಶ ಮಾಡಿ ನಿಸ್ಸಂಗ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅಲ್ಲಿ ಪರಮಾರ್ಥಸಿದ್ಧಭಕ್ತಿವಂತ ಜೀವನು ಸ್ವಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಕಾರಣ ಅದೇ ಜೀವನು ಕರ್ಮಬಂಧದ ನಾಶ ಮಾಡಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇತರರಿಲ್ಲ.]

ಸಪಯತ್ಥಂ ತಿತ್ಥಯರಂ ಅಭಿಗದಬುದ್ಧಿಸ್ಸ ಸುತ್ತರೋಇಸ್ಸ।
ದೂರತರಂ ಣಿವ್ವಾಣಂ ಸಂಜಮತವಸಂಪಉತ್ತಸ್ಸ ॥೧೭೦॥

ಸಪದಾರ್ಥಂ ತೀರ್ಥಂಕರಮಭಿಗತಬುದ್ಧೇಃ ಸೂತ್ರರೋಚಿನಃ।
ದೂರತರಂ ನಿರ್ವಾಣಂ ಸಂಯಮತಪಃಸಂಪ್ರಯುಕ್ತಸ್ಯ ॥೧೭೦॥

ಅರ್ಹದಾದಿಭಕ್ತಿರೂಪಪರಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತೇಃ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಹೇತುತ್ವಾಭಾವೇಽಪಿ ಪರಂಪರಯಾ ಮೋಕ್ಷಹೇತುತ್ವಸದ್ಭಾವದ್ಯೋತನಮೇತತ್।

ಯಃ ಖಲು ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಮುದ್ಯತಮನಾಃ ಸಮುಪಾರ್ಜಿತಾಚಿಂತ್ಯಸಂಯಮತಪೋಭಾರೋಽಪ್ಯಸಂಭಾವಿತಪರಮವೈರಾಗ್ಯಭೂಮಿಕಾಧಿರೋಹಣಸಮರ್ಥಪ್ರಭುಶಕ್ತಿಃ ಪಿಂಜನಲಗ್ನತೂಲನ್ಯಾಸನ್ಯಾಯೇನ ನವಪದಾರ್ಥೈಃ ಸಹಾರ್ಹದಾದಿರುಚಿರೂಪಾಂ ಪರಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಪರಿತ್ಯಕ್ತುಂ ನೋತ್ಸಹತೇ, ಸ ಖಲು ನ ನಾಮ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಂ ಲಭತೇ, ಕಿಂತು ಸುರಲೋಕಾದಿಕ್ಲೇಶಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪಯಾ ಪರಂಪರಯಾ ತಮವಾಪ್ನೋತಿ।

ಗಾಥೆ - ೧೭೦

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಸಂಜಮತವಸಂಪಉತ್ತಸ್ಸ] ಸಂಯಮತಪಸಂಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ [ಸಪಯತ್ಥಂ ತಿತ್ಥಯರಂ] ಒಂಬತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಹಾಗೂ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಕುರಿತು [ಅಭಿಗದಬುದ್ಧಿಸ್ಸ] ಯಾವನ ಬುದ್ಧಿಯ ಒಲವು ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತು [ಸುತ್ತರೋಇಸ್ಸ] ಸೂತ್ರಗಳ ಕುರಿತು ಯಾವನಿಗೆ ರುಚಿ (ಪ್ರೀತಿ)ಯು ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದೆ ಆ ಜೀವಕ್ಕೆ [ಣಿವ್ವಾಣಂ] ನಿರ್ವಾಣವು [ದೂರತರಂ] ದೂರತರ (ವಿಶೇಷ ದೂರ)ವಿದೆ.

ಟೀಕೆ :- ಇಲ್ಲಿ ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಭಕ್ತಿರೂಪವಾದ ಪರಸಮಯಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷಹೇತುತ್ವದ ಅಭಾವವಿದ್ದರೂ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷಹೇತುತ್ವದ ಸದ್ಭಾವವನ್ನು೩ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಯಾವನಿಗೆ ಸೂತ್ರ, ಪದಾರ್ಥ, ಜಿನವರರ ಕುರಿತು ಚಿತ್ತದಲಿ ಪ್ರೀತಿಯದೆ।
ಅವನು ಸಂಯಮತಪಸಂಯುಕ್ತನಿದ್ದರೂ ನಿರ್ವಾಣವದುದೂರತರವಿದೆ ॥೧೭೦॥

---

೩. ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಶುದ್ಧಾಶುದ್ಧರೂಪ ಮಿಶ್ರ ಪರ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭಕ್ತಿ-ಮೊದಲಾದ ರೂಪದ ಶುಭ ಅಂಶವು ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ ಅದಂತೂ ಕೇವಲ ದೇವಲೋಕಾದಿಗಳ ಕ್ಲೇಶದ ಪರಂಪರೆಗೇ ಹೇತುವಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಯಾವ (ಮಂದಶುದ್ಧಿರೂಪ) ಶುದ್ಧ ಅಂಶವು ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ ಅದು ಸಂವರ ನಿರ್ಜರೆಗೆ ಹಾಗೂ (ಅಷ್ಟು ಅಂಶದಲ್ಲಿ) ಮೋಕ್ಷದ ಹೇತುವಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿ ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ಶುದ್ಧ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾದ ಸಂವರ-ನಿರ್ಜರೆ-ಮೋಕ್ಷ ಹೇತುತ್ವದ ಆರೋಪವನ್ನು ಅದರ ಹತ್ತಿರದ ಭಕ್ತಿ-ಮೊದಲಾದ ರೂಪದ ಶುಭ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಆ ಶುಭ ಭಾವಗಳನ್ನು ದೇವಲೋಕಾದಿಗಳ ಕ್ಲೇಶದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಪರಂಪರೆಯೊಡನೆ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಹೇತುಭೂತವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಥನವನ್ನು ಉಪಚಾರದಿಂದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. [ಇಂಥ ಕಂಥಚಿತ್ ಮೋಕ್ಷಹೇತುತ್ವದ ಆರೋಪವನ್ನೂ ಜ್ಞಾನಿಗೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಕ್ತಿ- ಮೊದಲಾದ ರೂಪದ ಶುಭ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅಜ್ಞಾನಿಗಂತೂ ಶುದ್ಧಿಯ ಅಂಶಮಾತ್ರವೂ ಪರಿಣಮನದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಯಥಾರ್ಥ ಮೋಕ್ಷಹೇತುವು ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲ - ವಿದ್ಯಮಾನವೂ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೆ ಅಲ್ಲಿ ಅದರ ಭಕ್ತಿ - ಮೊದಲಾದ ರೂಪದ ಶುಭ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದರ ಆರೋಪವನ್ನು ಮಾಡುವುದು?]

ಅರಹಂತಸಿದ್ಧಚೇದಿಯಪವಯಣಭತ್ತೋ ಪರೇಣ ಣಿಯಮೇಣ ।
ಜೋ ಕುಣದಿ ತವೋಕಮ್ಮಂ ಸೋ ಸುರಲೋಗಂ ಸಮಾದಿಯದಿ ॥೧೭೧॥

ಅರ್ಹತ್ಸಿದ್ಧಚೈತ್ಯಪ್ರವಚನಭಕ್ತಃ ಪರೇಣ ನಿಯಮೇನ ।
ಯಃ ಕರೋತಿ ತಪಃಕರ್ಮ ಸ ಸುರಲೋಕ ಸಮಾದತ್ತೇ ॥೧೭೧॥

ಯಾವ ಜೀವನು ನಿಜವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷದ ಹೇತುವಿನಿಂದ ಉದ್ಯಮ ಚಿತ್ತವುಳ್ಳವನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಅಚಿಂತ್ಯಸಂಯಮತಪಸ್ಸಿನ ಭಾರವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಪರಮವೈರಾಗ್ಯ ಭೂಮಿಕೆಯ ಆರೋಹಣ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದಂಥ ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿಯು ೧ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಿರುವುದರಿಂದ 'ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಅರಳೆ'ಯ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಒಂಭತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಹಾಗೂ ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ರುಚಿರೂಪ (ಪ್ರೀತಿರೂಪ)ವಾದ ಪರಸಮಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಾಗದ ಜೀವನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು ; ಆದರೆ ದೇವಲೋಕಾದಿಗಳ ಕ್ಲೇಶದ ಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಗಾಥೆ - ೧೭೧

ಗಾಥಾರ್ಥ :- **[ಜೋ]** ಯಾವನು (ಜೀವನು) **[ಅರಹಂತಸಿದ್ಧಚೇದಿಯಪವಯಣಭತ್ತೋ]** ಅರಹಂತ, ಸಿದ್ಧ, ಚೈತ್ಯ (ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಪ್ರತಿಮೆ) ಮತ್ತು ಪ್ರವಚನ (ಶಾಸ್ತ್ರ)ದ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ, **[ಪರೇಣ ಣಿಯಮೇಣ]** ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಯಮದೊಡನೆ **[ತವೋಕಮ್ಮಂ]** ತಪಸ್ಸಿನ ಕರ್ಮ (ತಪರೂಪಕಾರ್ಯ) **[ಕುಣದಿ]** ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, **[ಸೋ]** ಅವನು **[ಸುರಲೋಗಂ]** ದೇವಲೋಕವನ್ನು **[ಸಮಾದಿಯದಿ]** ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಅರಹಂತ, ಸಿದ್ಧ, ಚೈತ್ಯಮೇಣ್ ಪ್ರವಚನದ ಕುರಿತು ಭಕ್ತಿಯಿಂ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ।
ಪರಮಸಂಯಮಸಹ ತಪಕರ್ಮಮಾಡುವ ಜೀವ ದೇವಲೋಕ ಪಡೆವನು ॥

---

೧. ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿ = ಪ್ರಬಲಶಕ್ತಿ ; ಉಗ್ರಶಕ್ತಿ ; ಪ್ರಚುರಶಕ್ತಿ. [ಯಾವ ಜ್ಞಾನೀಜೀವನು ಪರಮ ಉದಾಸೀನತೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾದಂಥ ಪ್ರಭುಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ ಆ ಜೀವನು ಕದಾಚಿತ್ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನೆಗೆ ಅನುಕೂಲ, ಜೀವಾದಿಪದಾರ್ಥಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವಂಥ ಆಗಮಗಳ ಕುರಿತು ರುಚಿ (ಪ್ರೀತಿ) ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ; ಕದಾಚಿತ್ (ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವನೋ ರಾಮಚಂದ್ರಾದಿ ಪುರುಷರು ದೇಶಾಂತರದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೀತಾದಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಹತ್ತಿರದಿಂದ ಬಂದಂಥ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ ಅವರ ಸನ್ಮಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ) ನಿರ್ದೋಷ-ಪರಮಾತ್ಮ ತೀರ್ಥಂಕರ ಪರಮದೇವರ ಮತ್ತು ಗಣಧರದೇವ-ಭರತ-ಸಗರ-ರಾಮ-ಪಾಂಡವಾದಿ ಮಹಾಪುರುಷರ ಚರಿತ್ರ, ಪುರಾಣವನ್ನು ಶುಭಧರ್ಮಾನುರಾಗದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಕದಾಚಿತ್ ಗೃಹಸ್ಥಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭೇದಾಭೇದರತ್ನತ್ರಯ ಪರಿಣತರಾದ ಆಚಾರ್ಯ-ಉಪಾಧ್ಯಾಯ-ಸಾಧುಗಳ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ - ಇತ್ಯಾದಿ ಶುಭಭಾವಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಯಾವ ಜ್ಞಾನೀಜೀವನು ಶುಭರಾಗವನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ ಅವನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ ; ಆದರೆ ದೇವಲೋಕಾದಿಗಳ ಕ್ಲೇಶದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪುನಃ ಚರಮದೇಹದಿಂದ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧಿ ವಿಧಾನದಿಂದ ವಿಶುದ್ಧ ದರ್ಶನ ಜ್ಞಾನ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ನಿಜಶುದ್ಧಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿ ಅದನ್ನು (ಮೋಕ್ಷವನ್ನು) ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.]

ಅರ್ಹದಾದಿಭಕ್ತಿಮಾತ್ರರಾಗಜನಿತಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಸ್ಯಾಂತರಾಯದ್ಯೋತನಮೇತತ್ ।

ಯಃ ಖಲ್ವರ್ಹದಾದಿಭಕ್ತಿ ವಿಧೇಯಬುದ್ಧಿಃ ಸನ್ ಪರಮಸಂಯಮಪ್ರಧಾನಮತಿತೀವ್ರಂ ತಪಸ್ತಪ್ಯತೇ, ಸ ತಾವನ್ಮಾತ್ರರಾಗಕಲಿಕಲಂಕಿತಸ್ವಾಂತಃ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಸ್ಯಾಂತರಾಯೀಭೂತಂ ವಿಷಯವಿಷದ್ರುಮಾಮೋದಮೋಹಿತಾಂತರಂಗಂ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಂ ಸಮಾಸಾದ್ಯ, ಸುಚಿರಂ ರಾಗಾಂಗಾರೈಃ ಪಚ್ಯಮಾನೋಽಂತಸ್ತಾಮ್ಯತೀತಿ ।

ತಮ್ಹಾ ಣಿವ್ವುದಿಕಾಮೋ ರಾಗಂ ಸವ್ವತ್ಥ ಕುಣದು ಮಾ ಕಿಂಚಿ ।
ಸೋ ತೇಣ ವೀದರಾಗೋ ಭವಿಓ ಭವಸಾಯರಂ ತರದಿ ॥೧೭೨॥

ತಸ್ಮಾನ್ನಿರ್ವೃತ್ತಿಕಾಮೋ ರಾಗಂ ಸರ್ವತ್ರ ಕರೋತು ಮಾ ಕಿಂಚಿತ್ ।
ಸ ತೇನ ವೀತರಾಗೋ ಭವ್ಯೋ ಭವಸಾಗರಂ ತರತಿ ॥೧೭೨॥

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಕೇವಲ ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಭಕ್ತಿಮಾತ್ರ ರಾಗದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ಯಾವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷದ ಅಂತರಾಯವಾಗುತ್ತದೆ ಅದರ ಪ್ರಕಟಣೆಯಿದೆ.

ಯಾವನು (ಜೀವನು) ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಭಕ್ತಿಯ ಆಧೀನ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಪರಮಸಂಯಮ ಪ್ರಧಾನ೧ ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅವನು (ಜೀವನು) ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ರಾಗರೂಪ ಕ್ಲೇಶದಿಂದ ಅವನ ನಿಜ ಅಂತಃಕರಣವು ಕಲಂಕಿತ (ಮಲಿನ)ವಾದಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ವಿಷಯ ವಿಷವೃಕ್ಷದ ಆಮೋದದಿಂದ೨ ಎಲ್ಲಿ ಅಂತರಂಗ (ಅಂತಃಕರಣ)ವು ಮೋಹಿತವಾಗುತ್ತದೆ ಅಂಥ ಸ್ವರ್ಗ ಲೋಕವನ್ನು - ಯಾವುದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಂತರಾಯಭೂತವಿದೆ ಅದನ್ನು - ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಚಿರಕಾಲದವರೆಗೆ (ಬಹಳಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ) ರಾಗರೂಪದ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಂತಪ್ತ (ದುಃಖಿ, ವ್ಯಥಿತ)ನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಗಾಥೆ - ೧೭೨

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ತಮ್ಹಾ] ಆದಕ್ಕಾಗಿ [ಣಿವ್ವುದಿಕಾಮೋ] ಮೋಕ್ಷಾಭಿಲಾಷೆಯುಳ್ಳ ಜೀವನು [ಸವ್ವತ್ಥ] ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ [ಕಿಂಚಿ ರಾಗಂ] ಒಂದಿಷ್ಟೂ ರಾಗವನ್ನು [ಮಾ ಕುಣದು] ಮಾಡಕೂಡದು ; [ತೇಣ] ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ [ಸೋ ಭವಿಓ] ಆ ಭವ್ಯ ಜೀವನು [ವೀದರಾಗೋ] ವೀತರಾಗನಾಗಿ [ಭವಸಾಯರಂ ತರದಿ] ಭವಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟುತ್ತಾನೆ.

ಅದರಿಂ ಮೋಕ್ಷಾಭಿಲಾಷಿಯೆಲ್ಲೆಡೆ ಒಂದಿನಿತುರಾಗವನು ಮಾಡಕೂಡದು ।
ಇದರಿಂದಾ ಭವ್ಯಜೀವ ವೀತರಾಗನಾಗಿ ಭವಸಾಗರವ ದಾಟುವನು ॥೧೭೨॥

---

೧. ಪರಮಸಂಯಮ ಪ್ರಧಾನ = ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಸಂಯಮವು ಮುಖ್ಯವಿದೆ ಅಂಥ.

೨. ಆಮೋದ = ಸುಗಂಧ ; ವಿನೋದ.

ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸಾರಸೂಚನದ್ವಾರೇಣ ಶಾಸ್ತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯೋಪಸಂಹಾರೋಽಯಮ್ ।

ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪುರಸ್ಸರಂ ಹಿ ವೀತರಾಗತ್ವಮ್ । ತತಃ ಖಲ್ವರ್ಹದಾದಿಗತಮಪಿ ರಾಗಂ ಚಂದನನಗಸಂಗತಮಗ್ನಿಮಿವ ಸುರಲೋಕಾದಿಕ್ಲೇಶಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾಽತ್ಯಂತಮಂತರ್ದಾಹಾಯ ಕಲ್ಪಮಾನಮಾಕಲಯ್ಯಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಕಾಮೋ ಮಹಾಜನಃ ಸಮಸ್ತವಿಷಯಮಪಿ ರಾಗಮುತ್ಸೃಜ್ಯಾತ್ಯಂತವೀತರಾಗೋ ಭೂತ್ವಾ ಸಮುಚ್ಛಲಜ್ಜ್ವಲದ್ದುಃಖಸೌಖ್ಯಕಲ್ಲೋಲಂ ಕರ್ಮಾಗ್ನಿತಪ್ತಕಲಕಲೋದಭಾರಪ್ರಾಗ್ಭಾರಭಯಂಕರಂ ಭವಸಾಗರಮುತ್ತೀರ್ಯ, ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪಪರಮಾಮೃತಸಮುದ್ರಮಧ್ಯಾಸ್ಯ ಸದ್ಯೋ ನಿರ್ವಾತಿ।

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾರ-ಸೂಚನೆಯಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯರೂಪದ ಉಪಸಂಹಾರವಿದೆ (ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾರವು ಏನಿದೆಯೆಂಬುದರ ಕಥನದಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ರೂಪದ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದೆ)

ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ವೀತರಾಗತೆಯಿದೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಅರಹಂತಾದಿಗಳ೩ ಕುರಿತಾದ ರಾಗಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಚಂದ್ರನವೃಕ್ಷ ಸಂಯುಕ್ತವಾದ ಬೆಂಕಿಯ ಹಾಗೆ ದೇವಲೋಕಾದಿಗಳ ಕ್ಲೇಶದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ತೀವ್ರ ಅಂತರ್ದಾಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಮೋಕ್ಷದ ಅಭಿಲಾಷೆಯುಳ್ಳ ಮಹಾಜನರು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಿರುವ ರಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಪೂರ್ಣ ವೀತರಾಗರಾಗಿ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸುಖದುಃಖದ ತರಂಗಗಳು ಎದ್ದು ಬೀಳುತ್ತಿವೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಕರ್ಮಾಗ್ನಿಯಿಂದ ತಪ್ತವಾಗಿ ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವ ಜಲಸಮೂಹದ ಅತಿಶಯತೆಯಿಂದ ಭಯಂಕರವಿರುವಂಥ ಭವಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಿ, ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪ ಪರಮಾಮೃತ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮಿಂದು, ಬೇಗ ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಾರೆ.

- ವಿಸ್ತಾರದಿಂದ ಸಾಕಾಯಿತು. ಯಾವುದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಾರವಿರುವುದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯಭೂತವಿದೆ ಅಂಥ ವೀತರಾಗತೆಯು ಜಯವಂತವಾಗಿರಲಿ!

ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಸೂತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯ೧ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ (ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿ) ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಿದೆ; ಮತ್ತು ಈಗ ಶಾಸ್ತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಾರ್ಥ೨ ಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಭೂತವಾದಂಥ ಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ ಮತ್ತು ಷಡ್‌ದ್ರವ್ಯದ ಸ್ವರೂಪದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಿಂದ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುವಿನ

---

೩. ಅರಹಂತಾದಿಗತರಾಗ = ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿರುವ ಪ್ರೀತಿ ; ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ಪ್ರೀತಿ. [ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಚಂದನವೃಕ್ಷದ ಬೆಂಕಿಯೂ ಉಗ್ರರೂಪದಿಂದ ಸುಡುತ್ತದೆ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅರಹಂತಾದಿಗಳ ರಾಗವೂ ದೇವಲೋಕಾದಿಗಳ ಕ್ಲೇಶದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಅಂತರಂಗದ ತೀವ್ರ ಜ್ವಲನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.]

೧. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗಾಥಾಸೂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಅದು ಸೂತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಾಸ್ತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಅದು ಶಾಸ್ತ್ರ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿದೆ.

೨. ಪುರುಷಾರ್ಥ = ಪುರುಷ - ಅರ್ಥ ; ಪುರುಷ-ಪ್ರಯೋಜನ. [ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷ - ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವೇ ಸಾರಭೂತ (ತಾತ್ವಿಕ) ಪುರುಷ-ಅರ್ಥವಿದೆ.]

ಅಲಂ ವಿಸ್ತರೇಣ । ಸ್ವಸ್ತಿ ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸಾರತ್ವೇನ ಶಾಸ್ತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯಭೂತಾಯ ವೀತರಾಗತ್ವಾಯೇತಿ। ದ್ವಿವಿಧಂ ಕಿಲತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ - ಸೂತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಶಾಸ್ತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯಂಚೇತಿ। ತತ್ರ ಸೂತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಪ್ರತಿಸೂತ್ರಮೇವ ಪ್ರತಿಪಾದಿತಮ್ । ಶಾಸ್ತ್ರತಾತ್ಪರ್ಯಂ ತ್ವಿದಂ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯತೇ। ಅಸ್ಯ ಖಲು ಪಾರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ, ಸಕಲಪುರುಷಾರ್ಥಸಾರಭೂತಮೋಕ್ಷತತ್ತ್ವಪ್ರತಿಪತ್ತಿಹೇತೋಃ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ ಷಡ್ ದ್ರವ್ಯಸ್ವರೂಪಪ್ರತಿಪಾದನೇನೋಪದರ್ಶಿತಸಮಸ್ತವಸ್ತುಸ್ವಭಾವಸ್ಯ, ನವಪದಾರ್ಥಪ್ರಪಂಚಸೂಚನಾವಿಷ್ಕೃತಬಂಧಮೋಕ್ಷಸಂಬಂಧಿಬಂಧಮೋಕ್ಷಾಯತನಬಂಧಮೋಕ್ಷವಿಕಲ್ಪಸ್ಯ,

---

ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿದೆ, ಒಂಬತ್ತು ಪದಾರ್ಥಗಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಥನದಿಂದ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಬಂಧ ಮೋಕ್ಷದ ಸಂಬಂಧಿಯು (ಸ್ವಾಮಿಯು), ಬಂಧ-ಮೋಕ್ಷದ ಆಯತನ (ಸ್ಥಾನ) ಮತ್ತು ಬಂಧ-ಮೋಕ್ಷದ ವಿಕಲ್ಪ (ಭೇದ)ಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ, ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರರೂಪ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಸಮ್ಯಕ್ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಪರಮವೀತರಾಗತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹೃದಯವು ನಿಹಿತವಿದೆ - ಅಂಥ ಯಥಾರ್ಥವಾದ ಈ ಪಾರಮೇಶ್ವರ[೧] ಶಾಸ್ತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಪಾರಮಾರ್ಥ್ಯದಿಂದ ವೀತರಾಗತೆಯೇ ಇದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವೀತರಾಗತೆಯನ್ನು ವ್ಯವಹಾರ-ನಿಶ್ಚಯದ ಅವಿರೋಧ[೨] ದಿಂದಲೇ ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಅನ್ಯಥಾ ಇಲ್ಲ. (ಎಂದರೆ ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಯದ ಸುಸಂಬಂಧತೆಯಿರುವ ಹಾಗೆ ವೀತರಾಗತೆಯ ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡಿದರೇನೇ ಇಚ್ಛಿತದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ, ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಿಲ್ಲ.)

(ಮೇಲಿನ ಮಾತನ್ನೇ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗುವುದು.)

ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಭೇದ ನೆಲೆಸಿದ ಬುದ್ಧಿಯಿರುವ ಕಾರಣ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಜೀವರುಗಳು ವ್ಯವಹಾರ ನಯ-ದಿಂದ ಭಿನ್ನ ಸಾಧ್ಯ - ಸಾಧನಭಾವದ[೩] ಅವಲಂಬನೆ ಪಡೆದು ಸುಖದಿಂದ[೪] ತೀರ್ಥದ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ

---

೧. ಪಾರಮೇಶ್ವರ = ಪರಮೇಶ್ವರರ ; ಜಿನಭಗವಂತರ ; ಭಾಗವತ ; ಪವಿತ್ರ.

೨. ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುನಿಯೋಗ್ಯ ಶುದ್ಧಪರಿಣತಿಯಿರುವುದು ಮತ್ತು ಮಹಾವ್ರತಾದಿಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಶುಭಭಾವವು ಯಥಾಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಿಂದಿರುವುದು ಅದು ನಿಶ್ಚಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಅವಿರೋಧದ (ಸುಮೇಲದ) ಉದಾಹರಣೆಯಿದೆ. ಐದನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಗುಣಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶುದ್ಧ ಪರಿಣತಿಯರುವುದು ಮತ್ತು ದೇಶವ್ರತಾದಿಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಶುಭರಾಗವು ಯಥಾಯೋಗ್ಯರೂಪದಿಂದಿರುವುದು ಅದು ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರದ ಅವಿರೋಧದ ಉದಾಹರಣೆಯಿದೆ.

೩. ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಜ್ಞಾನೀ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಂತೂ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಶುದ್ಧರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣತನಾದ ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಧನವು ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ (ಅಂಶಿಕಶುದ್ಧಿಯ ಜೊತೆಗಿರುವಂಥ) ಭೇದರತ್ನತ್ರಯರೂಪ ಪರಾವಲಂಬಿ ವಿಕಲ್ಪಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಆ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧನಗಳು ಭಿನ್ನ ಪ್ರಕಾರವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. (ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧನಗಳು ಅಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ.)

೪. ಸುಖದಿಂದ = ಸುಗಮತೆಯಿಂದ ; ಸಹಜರೂಪದಿಂದ ; ಕಠಿಣತೆಯಿಲ್ಲದೆ. [ಯಾರು ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯದ ವಿಷಯಭೂತವಾದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಶ್ರದ್ಧಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಅಂಥ ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನಿ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ತೀರ್ಥಸೇವನೆಯ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ (ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸೇವನೆಯ ಮೊದಲ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ) ಅಂಶಿಕಶುದ್ಧಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ-ಚಾರಿತ್ರ ಸಂಬಂಧದ ಪರಾವಲಂಬಿ ವಿಕಲ್ಪ (ಭೇದರತ್ನತ್ರಯ)ಗಳಿರುತ್ತವೆ, ಏಕೆಂದರೆ ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಭೇದವಾಸನೆಯಿಂದ ನೆಲೆಸಿದ ಪರಿಣತಿಯು ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ ಅದರ ಸಂಪೂರ್ಣನಾಶವು ಬೇಗನೆ ಆಗುವುದು ಕಠಿಣವಿದೆ.]

ಸಮ್ಯಗಾವೇದಿತನಿಶ್ಚಯವ್ಯವಹಾರರೂಪಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಸ್ಯ, ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಭೂತಪರಮವೀತರಾಗತ್ವವಿಶ್ರಾಂತಸಮಸ್ತಹೃದಯಸ್ಯ, ಪರಮಾರ್ಥತೋ ವೀತರಾಗತ್ವಮೇವ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಿತಿ। ತದಿದಂ ವೀತರಾಗತ್ವಂ ವ್ಯವಹಾರನಿಶ್ಚಯಾವಿರೋಧೇನೈವಾನುಗಮ್ಯಮಾನಂ ಭವತಿ ಸಮೀಹಿತಸಿದ್ಧಯೇ, ನ ಪುನರನ್ಯಥಾ। ವ್ಯವಹಾರನಯೇನ ಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಮವಲಂಬ್ಯಾನಾದಿಭೇದವಾಸಿತಬುದ್ಧಯಃ ಸುಖೇನೈವಾವತರಂತಿ ತೀರ್ಥಂ ಪ್ರಾಥಮಿಕಾಃ। ತಥಾ ಹೀದಂ ಶ್ರದ್ಧೇಯಮಿದಮಶ್ರದ್ಧೇಯಮಯಂ ಶ್ರದ್ಧಾತೇದಂ ಶ್ರದ್ಧಾನಮಿದಂ ಜ್ಞೇಯಮಿದಮಜ್ಞೇಯಮಯಂ ಜ್ಞಾತೇದಂ ಜ್ಞಾನಮಿದಂ ಚರಣೀಯಮಿದಮಚರಣೀಯಮಯಂ ಚರಿತೇದಂ ಚರಣಮಿತಿ ಕರ್ತವ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯಕರ್ತೃಕರ್ಮವಿಭಾಗಾವಲೋಕನೋಲ್ಲಸಿತಪೇಶಲೋತ್ಸಾಹಾಃ ಶನೈಃಶನೈರ್ಮೋಹಮಲ್ಲಮುನ್ಮೂಲಯಂತಃ, ಕದಾಚಿದಜ್ಞಾನಾನ್ಮದಪ್ರಮಾದತಂತ್ರತಯಾ ಶಿಥಿಲಿತಾತ್ಮಾಧಿಕಾರಸ್ಯಾತ್ಮನೋ ನ್ಯಾಯ್ಯಪಥಪ್ರವರ್ತನಾಯ ಪ್ರಯುಕ್ತಪ್ರಚಂಡದಂಡನೀತಯಃ, ಪುನಃ ಪುನಃ ದೋಷಾನುಸಾರೇಣ ದತ್ತಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾಃ ಸಂತತೋದ್ಯತಾಃ ಸಂತೋಽಥ ತಸ್ಯೈವಾತ್ಮನೋ ಭಿನ್ನವಿಷಯಶ್ರದ್ಧಾನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರೈರಧಿರೋಪ್ಯಮಾಣಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಯ

(ಎಂದರೆ ಸುಗಮರೂಪದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಾರಂಭಭೂಮಿಕೆಯ ಸೇವನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ). ಹೇಗೆಂದರೆ - ''೧) ಇದು ಶ್ರದ್ಧೇಯ (ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ)ವಿದೆ, ೨) ಇದು ಅಶ್ರದ್ಧೇಯವಿದೆ, ೩) ಇವನು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವವನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ೪) ಇದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ; ೧) ಇದು ಜ್ಞೇಯವಿದೆ (ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ), ೨) ಇದು ಅಜ್ಞೇಯವಿದೆ, ೩) ಇವನು ಜ್ಞಾತಾ ಇದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ೪) ಇದು ಜ್ಞಾನವಿದೆ; ೧) ಇದು ಆಚರಣೀಯವಿದೆ (ಆಚರಣೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯವಿದೆ,) ೨) ಇದು ಅನಾಚರಣೀಯವಿದೆ, ೩) ಇವನು ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವವನಿದ್ದಾನೆ ಮತ್ತು ೪) ಇದು ಆಚರಣೆಯಿದೆ,'' ; - ಹೀಗೆ ೧) ಕರ್ತವ್ಯ (ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ), ೨) ಅಕರ್ತವ್ಯ, ೩) ಕರ್ತೃ ಮತ್ತು ಕರ್ಮರೂಪ ವಿಭಾಗಗಳ ಅವಲೋಕನೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕೋಮಲವಾದ ಉತ್ಸಾಹವು ಉಲ್ಲಸಿತವಾಗುತ್ತಿರುವಂಥ ಅವರು (ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಜೀವರುಗಳು) ನಿಧಾನವಾಗಿ ಮೋಹಮಲ್ಲನನ್ನು (ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು) ಕಿತ್ತೆಸೆಯುತ್ತಾರೆ; ಕದಾಚಿತ್ ಅಜ್ಞಾನದ ಕಾರಣ (ಸ್ವಸಂವೇದನ ಜ್ಞಾನದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ) ಮದ (ಕಷಾಯ) ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾದದ ವಶವಾಗುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಾಧಿಕಾರವು (ಆತ್ಮನಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರವು) ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಪ್ರಚಂಡವಾದ ದಂಡನೀತಿಯ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಪುನಃ ಪುನಃ (ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನಿಗೆ) ದೋಷಾನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕೊಡುತ್ತ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಉದ್ಯಮಶೀಲರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ; ಭಿನ್ನ ವಿಷಯವುಳ್ಳ [೧] ಶ್ರದ್ಧೆ - ಜ್ಞಾನ - ಚಾರಿತ್ರಗಳಿಂದ (ಆತ್ಮನಿಂದ ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳಾದಂಥ ಭೇದರತ್ನತ್ರಯದ ಮುಖಾಂತರ) ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಆರೋಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಅಂಥ ಭಿನ್ನ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವವುಳ್ಳ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ-ಮಡಿವಾಳನಿಂದ ಶಿಲಾತಲದ ಮೇಲೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಲ್ಪಡುವ, ನಿರ್ಮಲವಾದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಮತ್ತು ಕ್ಷಾರ (ಸೋಪು) ಹಚ್ಚಲ್ಪಡುವ ಮಲಿನ ಬಟ್ಟೆಯಂತೆ - ಅಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶುದ್ಧ [೨] ಗೊಳಿಸಿ, ಅದೇ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನನ್ನು

---

೧. ವ್ಯವಹಾರ - ಶ್ರದ್ಧೆ ಜ್ಞಾನ ಚಾರಿತ್ರದ ವಿಷಯಗಳು ಆತ್ಮನಿಂದ ಭಿನ್ನವಿವೆ; ಏಕೆಂದರೆ ವ್ಯವಹಾರ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ವಿಷಯಗಳು ನವಪದಾರ್ಥಗಳಿದ್ದು ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯಗಳು ಅಂಗ-ಪೂರ್ವಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ಚಾರಿತ್ರದ ವಿಷಯಗಳು ಆಚಾರಾದಿಸೂತ್ರಕಥಿತ ಮುನಿ - ಆಚಾರಗಳಿವೆ.

೨. ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ಮಡಿವಾಳನು ಪಾಷಾಣ, ನೀರು ಮತ್ತು ಸಬಕಾರದಿಂದ ಮಲಿನ ವಸ್ತ್ರದ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪೂರ್ವಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತನಾದ ಜ್ಞಾನೀಜೀವನು ಭೇದರತ್ನತ್ರಯದಿಂದ ತನ್ನ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಆರೋಪಣೆ ಮಾಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ-ಸ್ವಲ್ಪ ಅದರ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಾನೆಂದು ವ್ಯವಹಾರನಯದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಭೇದ ರತ್ನತ್ರಯವುಳ್ಳ

ಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಸ್ಯ ರಜಕಶಿಲಾತಲಸ್ಫಾಲ್ಯಮಾನವಿಮಲಸಲಿಲಾಪ್ಲುತವಿಹಿತೋಷಪರಿಷ್ವಂಗಮಲಿನವಾಸಸ ಇವ ಮನಾಙ್ಮನಾಗ್ವಿಶುದ್ಧಿಮಧಿಗಮ್ಯ ನಿಶ್ಚಯನಯಸ್ಯ ಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಾಭಾವಾದ್ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಸಮಾಹಿತತ್ವರೂಪೇ ವಿಶ್ರಾಂತಸಕಲಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡಾಡಂಬರನಿಸ್ತರಂಗಪರಮಚೈತನ್ಯಶಾಲಿನಿ ನಿರ್ಭರಾನಂದಮಾಲಿನಿ ಭಗವತ್ಯಾತ್ಮನಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಮಾಸೂತ್ರಯಂತಃ ಕ್ರಮೇಣ ಸಮುಪಜಾತಸಮರಸೀಭಾವಾಃ ಪರಮವೀತರಾಗಭಾವಮಧಿಗಮ್ಯ, ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮೋಕ್ಷಮನುಭವಂತೀತಿ ।

ಅಥ ಯೇ ತು ಕೇವಲವ್ಯವಹಾರಾವಲಂಬಿನಸ್ತೇ ಖಲು ಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಾವಲೋಕನೇನಾಽನವರತಂ ನಿತರಾಂ ಖಿದ್ಯಮಾನಾ ಮುಹುರ್ಮುಹುರ್ಧರ್ಮಾದಿಶ್ರದ್ಧಾನರೂಪಾಧ್ಯವಸಾಯಾನುಸ್ಯೂತಚೇತಸಃ ಪ್ರಭೂತಶ್ರುತಸಂಸ್ಕಾರಾಧಿರೋಪಿತವಿಚಿತ್ರವಿಕಲ್ಪಜಾಲಕಲ್ಮಾಷಿತಚೈತನ್ಯವೃತ್ತಯಃ, ಸಮಸ್ತಯತಿವೃತ್ತಸಮುದಾಯರೂಪತಪಃಪ್ರವೃತ್ತಿರೂಪಕರ್ಮಕಾಂಡೋಡ್ಡಮರಾಚಲಿತಾಃ, ಕದಾ-

---

ನಿಶ್ಚಯನಯದಿಂದ ಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವದ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ, ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರಗಳ ಸಮಾಹಿತತೆ (ಅಭೇದತೆ) ಯಾವುದರ ರೂಪು ಇದೆ, ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡದ ಆಡಂಬರದ ನಿವೃತ್ತಿಯ ಕಾರಣ (ಅಭಾವದ ಕಾರಣ) ಯಾವುದು ನಿಸ್ತರಂಗ ಪರಮಚೈತನ್ಯಶಾಲಿಯಿದೆ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ನಿರ್ಭರ ಆನಂದದಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಿದೆ ಅಂಥ ಭಗವಾನಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತ (ಎಂದರೆ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರದ ಐಕ್ಯಸ್ವರೂಪ, ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಪರಮಚೈತನ್ಯಶಾಲಿ ಮತ್ತು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಆನಂದಯುಕ್ತನಾದಂಥ ಭಗವಾನಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುತ್ತ), ಕ್ರಮದಿಂದ ಸಮರಸಭಾವ ಸಮುತ್ಪನ್ನರಾಗುತ್ತ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಪರಮವೀತರಾಗತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮೋಕ್ಷದ ಅನುಭವ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

[ಈಗ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರಾವಲಂಬಿಯಾದ (ಅಜ್ಞಾನೀ) ಜೀವರುಗಳ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ -]

ಆದರೆ ಯಾರು ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರಾವಲಂಬಿಯಿದ್ದಾರೆ (ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರದ ಅವಲಂಬನೆ ಮಾಡುವವರಿದ್ದಾರೆ) ಅವರು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವದ೧ ಅವಲೋಕನೆಯಿಂದ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಖೇದವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತ, ೧) ಪುನಃ ಪುನಃ ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ರೂಪವಾದ ಅಧ್ಯವಸಾನದಲ್ಲಿ ಅವರ

ಜ್ಞಾನೀ ಜೀವಕ್ಕೆ ಶುಭಭಾವಗಳೊಡನೆ ಯಾವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಆಂಶಿಕ ಅವಲಂಬನೆಯು ವರ್ತಿಸುತ್ತದೆ ಅದೇ ಉಗ್ರವಾಗುತ್ತ-ಆಗುತ್ತ ವಿಶೇಷ ಶುದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆಯೆಂದು ಪರಮಾರ್ಥ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಜವಾಗಿಯಂತೂ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಅವಲಂಬನೆ ಮಾಡುವುದೇ ಶುದ್ಧಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುವ ಸಾಧನವಿದೆ ಮತ್ತು ಆ ಅವಲಂಬನವನ್ನು ಉಗ್ರಗೊಳಿಸುವುದೇ ಶುದ್ಧಿಯ ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವ ಸಾಧನೆಯಿದೆ. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶುಭಭಾವಗಳಿಗೆ ಶುದ್ಧಿಯ ವೃದ್ಧಿಯ ಸಾಧನವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಅದಂತೂ ಕೇವಲ ಉಪಚಾರ ಕಥನವಿದೆ. ಶುದ್ಧಿಯ ವೃದ್ಧಿಯ ಉಪಚರಿತ ಸಾಧನತನದ ಆರೋಪವೂ ಯಾವ ಜೀವನು ಶುದ್ಧಿಯ ವೃದ್ಧಿಯ ಯಥಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಯನ್ನು (ಶುದ್ಧಾತ್ಮಸ್ವರೂಪದ ಯಥೋಚಿತ ಅವಲಂಬನೆಯನ್ನು) ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ ಅದೇ ಜೀವದ ಶುಭಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ.

೧. ನಿಜವಾಗಿ ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧನಗಳು ಅಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಧನಗಳು ಭಿನ್ನವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದು). ಅಲ್ಲಿ ''ಇದು ಸತ್ಯಾರ್ಥ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲ, ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರ ನಯದಿಂದ ಉಪಚರಿತ ನಿರೂಪಣೆಯಿದೆ''ಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರಾವಲಂಬಿಗಳಾದ ಜೀವರುಗಳು ಆಳವಾಗಿ ಈ ಮಾತಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡದೆ ಎಂದರೆ ''ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಶುಭಭಾವರೂಪ ಸಾಧನೆಯಿಂದಲೇ ಶುದ್ಧಭಾವರೂಪ ಸಾಧ್ಯವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಬಹುದೆಂಬ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸೇವನೆಯನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. [ವಿಶೇಷದ ಕುರಿತು ೧೬೬ ನೇ ಗಾಥೆಯ ಮೇಲಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೋಡುವುದು.]

ಚಿತ್ಕಿಂಚಿದ್ರೋಚಮಾನಾಃ, ಕದಾಚಿತ್ ಕಿಂಚಿದ್ವಿಕಲ್ಪಯಂತಃ, ಕದಾಚಿತ್ಕಿಂಚಿದಾಚರಂತಃ ದರ್ಶನಾಚರಣಾಯ ಕದಾಚಿತ್ಪ್ರಶಾಮ್ಯಂತಃ, ಕದಾಚಿತ್ಸಂವಿಜಮಾನಾಃ, ಕದಾಚಿದನುಕಂಪಮಾನಾಃ, ಕದಾಚಿದಾಸ್ತಿಕ್ಯಮುದ್ವಹಂತಃ, ಶಂಕಾಕಾಂಕ್ಷಾವಿಚಿಕಿತ್ಸಾಮೂಢದೃಷ್ಟಿತಾನಾಂ ವ್ಯುತ್ಥಾಪನನಿರೋಧಾಯ ನಿತ್ಯಬದ್ಧಪರಿಕರಾಃ, ಉಪಬೃಂಹಣಸ್ಥಿತಿಕರಣವಾತ್ಸಲ್ಯಪ್ರಭಾವನಾಂ ಭಾವಯಮಾನಾ ವಾರಂವಾರಮಭಿವರ್ಧಿತೋತ್ಸಾಹಾ, ಜ್ಞಾನಾಚರಣಾಯ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಕಾಲಮವಲೋಕಯಂತೋ, ಬಹುಧಾ ವಿನಯಂ ಪ್ರಪಂಚಯಂತಃ, ಪ್ರವಿಹಿತದುರ್ಧರೋಪಧಾನಾಃ ; ಸುಷ್ಠು ಬಹುಮಾನಮಾತನ್ವಂತೋ ನಿಹ್ನವಾಪತ್ತಿಂ ನಿತರಾಂ ನಿವಾರಯಂತೋಽರ್ಥವ್ಯಂಜನತದುಭಯಶುದ್ಧೌ ನಿತಾಂತಸಾವಧಾನಾಃ, ಚಾರಿತ್ರಾಚರಣಾಯ ಹಿಂಸಾನೃತಸ್ತೇಯಾಬ್ರಹ್ಮಪರಿಗ್ರಹಸಮಸ್ತವಿರತಿರೂಪೇಷು ಪಂಚಮಹಾವ್ರತೇಷು

ಚಿತ್ತವು ತೊಡಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ೨) ನಾನಾ ಶ್ರುತದ (ದ್ರವ್ಯಶ್ರುತದ) ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವಂಥ ವಿಚಿತ್ರ (ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ) ವಿಕಲ್ಪಗಳ ಜಾಲದಿಂದ ಅವರ ಚೈತನ್ಯವೃದ್ಧಿಯು ಚಿತ್ರ-ವಿಚಿತ್ರವಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ೩) ಸಮಸ್ತ ಯತಿ - ಆಚರಣೆಯ ಸಮುದಾಯರೂಪ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತನರೂಪ ಕರ್ಮಕಾಂಡದ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅಚಲಿತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ೧) ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಯಾವುದರದೋ (ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ) ಅಭಿರುಚಿ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ, ೨) ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಯಾವುದರದೋ (ಯಾವುದೇ ವಿಷಯದ) ವಿಕಲ್ಪ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ೩) ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ದರ್ಶನಾಚರಣೆಯ ಕುರಿತು - ಅವರು ಎಂದಾದರೂ ಪ್ರಶಮಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಎಂದಾದರೂ ಸಂವೇಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಎಂದಾದರೂ ಅನುಕಂಪಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಎಂದಾದರೂ ಆಸ್ತಿಕ್ಯವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಶಂಕೆ, ಕಾಂಕ್ಷೆ, ವಿಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮತ್ತು ಮೂಢದೃಷ್ಟಿಯ ಉತ್ಥಾನವನ್ನು ತಡೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ತತ್ಪರರಿರುತ್ತಾರೆ, ಉಪಬೃಂಹಣ, ಸ್ಥಿತಿಕರಣ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವನೆಯನ್ನು ಭಾವಿಸುತ್ತ ಪುನಃ ಪುನಃ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ ; ಜ್ಞಾನಾಚರಣೆಯ ಕುರಿತು, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಕಾಲದ ಅವಲೋಕನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ವಿನಯದ ವಿಸ್ತಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಕಠಿಣತರವಾದ ಉಪಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಸರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಪ್ರಸಾರಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ - ನಿಹ್ನವ ದೋಷವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ನಿವಾರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅರ್ಥ, ವ್ಯಂಜನ ಮತ್ತು ತದುಭಯದ೧ ಶುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸಾವಧಾನರಿರುತ್ತಾರೆ ; ಚಾರಿತ್ರಾಚರಣೆಯ ಕುರಿತು - ಹಿಂಸೆ, ಅಸತ್ಯ, ಸ್ತೇಯ, ಅಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಿಗ್ರಹದ ಸರ್ವವಿರತಿರೂಪ ಪಂಚಮಹಾವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನ ವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಸಮ್ಯಕ್ ಯೋಗ ನಿಗ್ರಹವು ಯಾವವುಗಳ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ (ಸರಿಯಾಗಿ ಯೋಗದ ನಿರೋಧ ಮಾಡುವುದು ಯಾವವುಗಳ ಲಕ್ಷಣವಿದೆ) ಅಂಥ ಗುಪ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಈರ್ಯಾ, ಭಾಷಾ, ಏಷಣಾ, ಆದಾನನಿಕ್ಷೇಪ ಮತ್ತು ಉತ್ಸರ್ಗರೂಪ ಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ತಪಾಚರಣೆಯ ಕುರಿತು - ಅನಶನ, ಅವಮೋದರ್ಯ, ವೃತ್ತಿಪರಿಸಂಖ್ಯಾನ, ರಸಪರಿತ್ಯಾಗ, ವಿವಿಕ್ತಶಯ್ಯಾಸನ ಮತ್ತು ಕಾಯಕ್ಲೇಶದಲ್ಲಿ ಸತತವಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ, ವಿನಯ, ವೈಯಾವೃತ್ಯ, ವ್ಯುತ್ಸರ್ಗ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನರೂಪ ಪರಿಕರಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಅಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ; ವೀರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಕುರಿತು - ಕರ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪೃತ೨ರಿರುತ್ತಾರೆ; ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕರ್ಮಚೇತನ ಪ್ರಧಾನತೆಯ ಕಾರಣ - ಅವರು ಅಶುಭಕರ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ತೀರ ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಿದ್ದರೂ - ಶುಭಕರ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿರುವಂಥ ಅವರು, ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡದ ಆಡಂಬರದಿಂದ

---

೧. ತದುಭಯ = ಆವೆರಡು (ಎಂದರೆ ಅರ್ಥ ಹಾಗೂ ವ್ಯಂಜನಗಳೆರಡು)

೨. ವ್ಯಾಪೃತ = ತಡೆದು ನಿಂತ ; ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ; ತೊಡಗಿಹೋದ ; ತಲ್ಲೀನ ; ಮಗ್ನ.

ತನ್ನಿಷ್ಠವೃತ್ತಯಃ, ಸಮ್ಯಗ್ಯೋಗನಿಗ್ರಹಲಕ್ಷಣಾಸು ಗುಪ್ತಿಷು ನಿತಾಂತಂ ಗೃಹಿತೋದ್ಯೋಗಾ, ಈರ್ಯಾ-ಭಾಷೈಷಣಾದಾನನಿಕ್ಷೇಪೋತ್ಸರ್ಗರೂಪಾಸು ಸಮಿತಿಷ್ವತ್ಯಂತನಿವೇಶಿತಪ್ರಯತ್ನಾಃ, ತಪಆಚರಣಾ-ಯಾನಶನಾವಮೌದರ್ಯವೃತ್ತಿಪರಿಸಂಖ್ಯಾನರಸಪರಿತ್ಯಾಗವಿವಿಕ್ತಶಯ್ಯಾಸನಕಾಯಕ್ಲೇಶೇಷ್ವಭೀಕ್ಷ್ಣ-ಮುತ್ಸಹಮಾನಾಃ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿನಯವೈಯಾವೃತ್ತ್ಯವ್ಯುತ್ಸರ್ಗಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಧ್ಯಾನಪರಿಕರಾಂಕುಶಿತಸ್ವಾಂತಾ, ವೀರ್ಯಾಚರಣಾಯ ಕರ್ಮಕಾಂಡೇ ಸರ್ವಶಕ್ತ್ಯಾ ವ್ಯಾಪ್ರಿಯಮಾಣಾಃ, ಕರ್ಮಚೇತನಾಪ್ರಧಾನತ್ವಾ-ದ್ದೂರನಿವಾರಿತಾಽಶುಭಕರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಯೋಽಪಿ ಸಮುಪಾತ್ತಶುಭಕರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಯಃ, ಸಕಲಕ್ರಿಯಾ-ಕಾಂಡಾಡಂಬರೋತ್ತೀರ್ಣದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರೈಕ್ಯಪರಿಣತಿರೂಪಾಂ ಜ್ಞಾನಚೇತನಾಂ ಮನಾಗಪ್ಯ-ಸಂಭಾವಯಂತಃ, ಪ್ರಭೂತಪುಣ್ಯಭಾರಮಂಥರಿತಚಿತ್ತವೃತ್ತಯಃ ಸುರಲೋಕಾದಿಕ್ಲೇಶಪ್ರಾಪ್ತಿ-ಪರಂಪರಯಾ ಸುಚಿರಂ ಸಂಸಾರಸಾಗರೇ ಭ್ರಮಂತೀತಿ । ಉಕ್ತಂ ಚ - ''ಚರಣಕರಣಪ್ಪಹಾಣಾ ಸಸಮಯಪರಮತ್ಥಮುಕ್ಕವಾವಾರಾ । ಚರಣಕರಣಸ್ಸ ಸಾರಂ ಣಿಚ್ಛಯಸುದ್ಧಂ ಣ ಜಾಣಂತಿ ॥''

ಅತೀತವಾದ ದರ್ಶನಜ್ಞಾನಚಾರಿತ್ರದ ಏಕಪರಿಣತಿರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನಚೇತನವನ್ನು ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಪ್ರಾಪ್ತ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ, ಬಹಳಷ್ಟು ಪುಣ್ಯದ ಭಾರದಿಂದ ಮಂಥರ೨ವಾದ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ದೇವಲೋಕಾದಿಗಳ ಕ್ಲೇಶದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ತುಂಬ ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ಸಂಸಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಯೂ ಇದ್ದಾರೆ - ಚರಣಕರಣಪ್ರಧಾನಾಃ ಸ್ವಸಮಯಪರಮಾರ್ಥ-ಮುಕ್ತವ್ಯಾಪಾರಾಃ । ಚರಣಕರಣಸ್ಯ ಸಾರಂ ನಿಶ್ಚಯಶುದ್ಧಂ ನ ಜಾನಂತಿ ॥೩ (ಎಂದರೆ ಯಾರು ಆಚರಣ ಪರಿಣಾಮ ಪ್ರಧಾನರಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಸಮಯರೂಪ ಪರಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ ರಹಿತರಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ಆಚರಣ ಪರಿಣಾಮದ ಸಾರವಾದ ಯಾವ ನಿಶ್ಚಯಶುದ್ಧ(ಆತ್ಮ)ವಿದೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ) ೪

[ಈಗ ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯಾವಲಂಬಿಯಾದ (ಅಜ್ಞಾನಿ) ಜೀವರುಗಳ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ-]

ಈಗ ಯಾರು ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯಾವಲಂಬಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ, ಸಮಸ್ತ ಕ್ರಿಯಾಕರ್ಮಕಾಂಡದ ಆಡಂಬರದಿಂದ ವಿರಕ್ತಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅರ್ಧೋನ್ಮೀಲಿತವನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯಾವುದನ್ನೂ

---

೨. ಮಂಥರ = ಮಂದ ; ಜಡ ; ಸುಸ್ತ.

೩. ಇದು ಮೇಲೆ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಾಯೆ ಇದೆ.

೪. ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯದೇವಕೃತ ತಾತ್ಪರ್ಯವೃತ್ತಿ - ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ - ಏಕಾಂತದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವು ಹೀಗಿದೆ - ಯಾವ ಜೀವರುಗಳು ವಿಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವದ ಸಮ್ಯಕ್ ಶ್ರದ್ಧೆ-ಜ್ಞಾನ-ಅನುಷ್ಠಾನರೂಪ ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಿರಪೇಕ್ಷರಾಗಿ ಕೇವಲ ಶುಭಾನುಷ್ಠಾನರೂಪ ವ್ಯವಹಾರನಯಕ್ಕೇನೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಅದರಿಂದ ದೇವಲೋಕಾದಿಗಳ ಕ್ಲೇಶದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ; ಆದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಭೂತಿ ಲಕ್ಷಣವಾದ ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಯ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯ ಅಭಾವದ ಕಾರಣ ನಿಶ್ಚಯ ಸಾಧಕರೆಂದು ಶುಭಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರು ಸರಾಗ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. - ಹೀಗೆ ವ್ಯವಹಾರ-ಏಕಾಂತದ ನಿರಾಕರಣೆಯ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ಎರಡು ವಾಕ್ಯ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

[ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ 'ಸರಾಗ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ' ಜೀವಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಆ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನವಂತೂ ಯಥಾರ್ಥವೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ಚಾರಿತ್ರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಗದ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿರುವುದರಿಂದ 'ಸರಾಗಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ' ಯೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ಶುಭ ಅನುಷ್ಠಾನವಿದೆ, ಅದು ಕೇವಲ ಉಪಚಾರದಿಂದಲೇ 'ನಿಶ್ಚಯಸಾಧಕ (ನಿಶ್ಚಯದ ಸಾಧನಭೂತ)'ವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.]

ಯೇಽತ್ರ ಕೇವಲನಿಶ್ಚಯಾವಲಂಬಿನಃ ಸಕಲಕ್ರಿಯಾಕರ್ಮಕಾಂಡಾಡಂಬರವಿರಕ್ತಬುದ್ಧಯೋಽರ್ಧಮೀಲಿತವಿಲೋಚನಪುಟಾಃ ಕಿಮಪಿ ಸ್ವಬುದ್ಧ್ಯಾವಲೋಕ್ಯ ಯಥಾಸುಖಮಾಸತೇ, ತೇ ಖಲ್ವವಧೀರಿತಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಾ ಅಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಮಲಭಮಾನಾ ಅಂತರಾಲ ಏವ ಪ್ರಮಾದಕಾದಂಬರೀಮದಭರಾಲಸಚೇತಸೋ ಮತ್ತಾ ಇವ, ಮೂರ್ಛಿತಾ ಇವ, ಸುಷುಪ್ತಾ ಇವ, ಪ್ರಭೂತಘೃತಸಿತೋಪಲಪಾಯಸಾಸಾದಿತಸೌಹಿತ್ಯಾ ಇವ, ಸಮುಲ್ಲಣವಲಸಂಜನಿತಜಾಡ್ಯಾ ಇವ, ದಾರುಣಮನೋಭ್ರಂಶವಿಹಿತ ಮೋಹಾ ಇವ, ಮುದ್ರಿತವಿಶಿಷ್ಟಚೈತನ್ಯಾ ವನಸ್ಪತಯ ಇವ, ಮೌನೀಂದ್ರೀಂ ಕರ್ಮಚೇತನಾಂ ಪುಣ್ಯಬಂಧಭಯೇನಾನವಲಂಬಮಾನಾ ಅನಾಸಾದಿತಪರಮನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯರೂಪಜ್ಞಾನಚೇತನಾವಿಶ್ರಾಂತಯೋ ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಪ್ರಮಾದತಂತ್ರಾ ಅರಮಾಗತಕರ್ಮಫಲಚೇತನಾಪ್ರಧಾನಪ್ರವೃತ್ತಯೋ ವನಸ್ಪತಯ ಇವ ಕೇವಲಂ ಪಾಪಮೇವ ಬಧ್ನಂತಿ। ಉಕ್ತಂ ಚ- ''ಣಿಚ್ಛಯಮಾಲಂಬಂತಾ ಣಿಚ್ಛಯದೋ ಣಿಚ್ಛಯಂ ಅಯಾಣಂತಾ। ಣಾಸಂತಿ ಚರಣಕರಣಂ ಬಾಹರಿಚರಣಾಲಸಾ ಕೇಈ ॥''

ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅವಲೋಕನೆ ಮಾಡಿ ಯಥಾಸುಖ[೧] ರಿರುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ತಮ್ಮ ಮತಿಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಯಾವುದೋ ಭಾಸದ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ - ಹೇಗೆ ಸುಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಹಾಗೆ - ಇರುತ್ತಾರೆ) ಅವರು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವವನ್ನು[೨] ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತ, ಅಭಿನ್ನಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ (ಶುಭ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧದ ಹೊರತಾಗಿ ಉಳಿದ ಮೂರನೆಯ ಅಶುಭಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೇ) ಪ್ರಮಾದ ಮದ್ಯದ ಮದದಿಂದ ತುಂಬಿಹೋದ ಆಲಸ್ಯ ಚಿತ್ತವುಳ್ಳವರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಮತ್ತ (ಉನ್ಮತ್ತ)ರಂತೆ, ಮೂರ್ಛಿತರಂತೆ, ಸುಷುಪ್ತರಂತೆ, ಬಹಳಷ್ಟು ತುಪ್ಪ - ಸಕ್ಕರೆ - ಪಾಯಸಗಳನ್ನು ತಿಂದು ತೃಪ್ತಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತ(ತೃಪ್ತ)ರಾದವರಂತೆ, ಸ್ಥೂಲಶರೀರದ ಕಾರಣ ಜಡತ್ವ(ಮಾಂದ್ಯತೆ, ನಿಷ್ಕ್ರಿಯತೆ) ಉತ್ಪನ್ನವಾದವರಂತೆ, ಭಯಂಕರವಾದ ಬುದ್ಧಿಭ್ರಂಶದಿಂದ ಮೂಢರಾಗಿ ಹೋದವರಂತೆ, ಯಾವುದರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಚೈತನ್ಯವು ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ ಅಂಥ ವನಸ್ಪತಿಯ ಹಾಗೆ, ಮುನೀಂದ್ರರ ಕರ್ಮಚೇತನವನ್ನು ಪುಣ್ಯಬಂಧದ[೩] ಭಯದಿಂದ

---

೧. ಯಥಾಸುಖ = ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ; ಹೇಗೆ ಸುಖವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವುದು ಹಾಗೆ ಯಥೇಚ್ಛರೂಪದಿಂದ. [ಯಾರಿಗೆ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯದ (ನಿಶ್ಚಯನಯದ) ವಿಷಯಭೂತವಾದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮ ದ್ರವ್ಯದ ಸಮ್ಯಕ್ ಶ್ರದ್ಧೆ ಅಥವಾ ಅನುಭವವಿಲ್ಲ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ಸುಕತೆ, ಇಚ್ಛೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲ, ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಯಾರು ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಭಾಸವಾಗುವ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿ ನಿಶ್ಚಿತರೂಪದಿಂದ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ ''ಜ್ಞಾನೀ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಿ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆಂಶಿಕ ಶುದ್ಧಿಯ ಜೊತೆ-ಜೊತೆ ಭೂಮಿಕೆಗನುಸರಿಸಿ ಶುಭಭಾವಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆ''ಯೆಂಬ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯಾವಲಂಬಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.]

೨. ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಿ ಜ್ಞಾನೀ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಸವಿಕಲ್ಪ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ (ಆರನೆಯ ಗುಣಸ್ಥಾನದವರೆಗೆ) ವ್ಯವಹಾರ ನಯದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಭೂಮಿಕೆಗನುಸರಿಸಿ ಭಿನ್ನ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಗಳಿರುತ್ತವೆ ಎಂದರೆ ಭೂಮಿಕೆಗನುಸರಿಸಿ ನವಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧದ, ಅಂಗ-ಪೂರ್ವ ಸಂಬಂಧದ ಮತ್ತು ಶ್ರಾವಕ-ಮುನಿಯ ಆಚರಣೆಯ ಸಂಬಂಧದ ಶುಭಭಾವಗಳಿರುತ್ತವೆ. - ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯಾವಲಂಬಿ ಜೀವರುಗಳು ಮನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ-ಎಂದರೆ (ಆಂಶಿಕ ಶುದ್ಧಿಯ ಜೊತೆಯ) ಶುಭಭಾವವುಳ್ಳ ಪ್ರಾಥಮಿಕಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ತಾವು ಅಶುಭ ಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ಶುದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದಿಯಿರುತ್ತಾರೆ.

೩. ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯಾವಲಂಬಿ ಜೀವರುಗಳು ಪುಣ್ಯಬಂಧದ ಭಯದಿಂದ ಹೆದರಿ ಮಂದಕಷಾಯರೂಪ ಶುಭಭಾವವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಪಾಪಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತವಾದ ಅಶುಭ ಭಾವಗಳ ಸೇವನೆಯನ್ನಂತೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅವರು ಪಾಪಬಂಧವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಯೇ ತು ಪುನರಪುನರ್ಭವಾಯ ನಿತ್ಯವಿಹಿತೋದ್ಯೋಗಮಹಾಭಾಗಾ ಭಗವಂತೋ ನಿಶ್ಚಯ ವ್ಯವಹಾರಯೋರನ್ಯತರಾನವಲಂಬನೇನಾತ್ಯಂತಮಧ್ಯಸ್ಥೀಭೂತಾಃ ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯರೂಪಾತ್ಮತತ್ತ್ವವಿ -

---

ಅವಲಂಬಿಸದೆ ಮತ್ತು ಪರಮ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯರೂಪ ಜ್ಞಾನಚೇತನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ, (ಕೇವಲ) ವ್ಯಕ್ತ-ಅವ್ಯಕ್ತ ಪ್ರಮಾದದ ಅಧೀನವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ (ನಿಕೃಷ್ಟ) ಕರ್ಮಫಲ ಚೇತನದ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯಿರುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದೆ ಅಂಥ ವನಸ್ಪತಿಯ ಹಾಗೆ ಕೇವಲ ಪಾಪಕ್ಕೇನೇ ಬದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಯೂ ಇದ್ದಾರೆ - ನಿಶ್ಚಯಮಾಲಂಬಂತೋ ನಿಶ್ಚಯತೋ ನಿಶ್ಚಯಮಜಾನಂತಃ। ನಾಶಯಂತಿ ಚರಣಕರಣಂ ಬಾಹ್ಯಚರಣಾಲಸಾಃ ಕೇಽಪಿ ॥ ೨ (ಎಂದರೆ ನಿಶ್ಚಯದ ಅವಲಂಬನೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಆದರೆ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ (ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ) ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದಂಥ ಕೆಲ ಜೀವರುಗಳು ಬಾಹ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಆಲಸ್ಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಚರಣ ಪರಿಣಾಮದ ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.) ೩

[ಈಗ ನಿಶ್ಚಯ - ವ್ಯವಹಾರಗಳೆರಡರ ಸುಮೇಲ[೧] ವಿರುವಂತೆ ಭೂಮಿಕೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮಾಡುವಂಥ ಜ್ಞಾನೀ ಜೀವರುಗಳ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಆದರ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ -]

---

೨. ಇದು ಮೇಲೆ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಪ್ರಾಕೃತಗಾಥೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತಛಾಯೆಯಿದೆ.

೩. ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯದೇವ ವಿರಚಿತ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ (ವ್ಯವಹಾರ-ಏಕಾಂತದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಕೂಡಲೇ) ನಿಶ್ಚಯ - ಏಕಾಂತದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ-

ಮತ್ತು ಯಾರು ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ರಾಗಾದಿ ವಿಕಲ್ಪಗಳಿಲ್ಲದ ಪರಮಸಮಾಧಿರೂಪ ಶುದ್ಧಾತ್ಮನನ್ನು ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ, ಮುನಿಗಳಿಗೆ (ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ) ಆಚರಣೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ ಷಡ್‌ಆವಶ್ಯಕಾದಿರೂಪ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಹಾಗೂ ಶ್ರಾವಕರಿಗೆ (ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ) ಆಚರಣೆ ಮಾಡಲು ಯೋಗ್ಯ ದಾನಪೂಜಾದಿರೂಪ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ದೂಷಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅವರೂ ಉಭಯಭ್ರಷ್ಟರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ನಿಶ್ಚಯ ವ್ಯವಹಾರ - ಅನುಷ್ಠಾನ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅವಸ್ಥಾಂತರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಪಾಪಕ್ಕೇನೇ ಬದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ (ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯ-ಅನುಷ್ಠಾನರೂಪ ಶುದ್ಧ ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದಂಥ ಯಾವ ನಿಶ್ಚಯ-ಅನುಷ್ಠಾನ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ-ಅನುಷ್ಠಾನವುಳ್ಳ ಮಿಶ್ರ ಅವಸ್ಥೆಯಿದೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಪಾಪವನ್ನೇ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ) ; ಆದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾನುಷ್ಠಾನರೂಪ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕಭೂತ (ವ್ಯವಹಾರ ಸಾಧನರೂಪ)ವಾದ ವ್ಯವಹಾರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದರೆ ಬೇಕಾದರೆ ಚಾರಿತ್ರಮೋಹದ ಉದಯದ ಕಾರಣ ಶಕ್ತಿಯ ಅಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ ಶುಭ-ಅನುಷ್ಠಾನರಹಿತರಿದ್ದರೂ - ಅವರು ಶುದ್ಧಾತ್ಮಭಾವನಾಸಾಪೇಕ್ಷ ಶುಭ-ಅನುಷ್ಠಾನ ತತ್ಪರ ಪುರುಷರಂತಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ- ಸರಾಗ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಾದಿಗಳಿಂದ ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗಳಿದ್ದಾರೆ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ - ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯ - ಏಕಾಂತದ ನಿರಾಕರಣದ ಮುಖ್ಯತೆಯಿಂದ ಎರಡು ವಾಕ್ಯ ಹೇಳಿದೆ.

[ಇಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ 'ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ'ಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅವರು ಉಪಚಾರದಿಂದ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು, ಆದರೆ ಅವರು ನಿಜವಾಗಿ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ಅವರಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರಾಗಾದಿಗಳು ವಿದ್ಯಮಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಸರಾಗ ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವವುಳ್ಳವರೆಂದು ಹೇಳಿ 'ವ್ಯವಹಾರ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ'ಯೆಂದಿದೆ. ಶ್ರೀ ಜಯಸೇನಾಚಾರ್ಯದೇವರು ತಾವೇ ೧೫೦-೧೫೧ ನೆಯ ಗಾಥೆಯ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ - ಯಾವಾಗ ಈ ಜೀವನು ಆಗಮಭಾಷೆಯಿಂದ ಕಾಲಾದಿಲಬ್ಧಿರೂಪ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಭಾಷೆಯಿಂದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾಭಿಮುಖ ಪರಿಣಾಮರೂಪ ಸ್ವಸಂವೇದನ ಪ್ರಾಪ್ತಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಆಗ ಮೊದಲಂತೂ ಅವನು ಮಿಥ್ಯಾತ್ವಾದಿ ಏಳು ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಉಪಶಮ ಮತ್ತು ಕ್ಷಯೋಪಶಮದಿಂದ ಸರಾಗ-ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.]

೧. ನಿಶ್ಚಯ-ವ್ಯವಹಾರದ ಸುಮೇಲದ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಗಾಗಿ ೨೪೪ ಪುಟದ ಎರಡನೆಯ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿ ನೋಡಿರಿ.

ಶ್ರಾಂತಿವಿರಚನೋನ್ಮುಖಾಃ ಪ್ರಮಾದೋದಯಾನುವೃತ್ತಿನಿವರ್ತಿಕಾಂ ಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡಪರಿಣತಿಂ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಾನ್ನಿವಾರಯಂತೋಽತ್ಯಂತಮುದಾಸೀನಾ ಯಥಾಶಕ್ತ್ಯಾಽತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾಽತ್ಮನಿ ಸಂಚೇತಯಮಾನಾ ನಿತ್ಯೋಪಯುಕ್ತಾ ನಿವಸಂತಿ, ತೇ ಖಲು ಸ್ವತತ್ತ್ವವಿಶ್ರಾಂತ್ಯನುಸಾರೇಣ ಕ್ರಮೇಣ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸನ್ಯಸಂತೋಽತ್ಯಂತನಿಷ್ಪ್ರಮಾದಾ ನಿತಾಂತನಿಷ್ಕಂಪಮೂರ್ತಯೋ ವನಸ್ಪತಿಭಿರುಪಮೀಯಮಾನಾ ಅಪಿ ದೂರನಿರಸ್ತಕರ್ಮಫಲಾನುಭೂತಯಃ ಕರ್ಮಾನುಭೂತಿನಿರುತ್ಸುಕಾಃ ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾನುಭೂತಿಸಮುಪಜಾತತಾತ್ತ್ವಿಕಾನಂದನಿರ್ಭರತರಾಸ್ತರಸಾ ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರಮುತ್ತೀರ್ಯ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಫಲಸ್ಯ ಶಾಶ್ವತಸ್ಯ ಭೋಕ್ತಾರೋ ಭವಂತೀತಿ ।

ಆದರೆ ಯಾರು ಅಪುನರ್ಭವದ (ಮೋಕ್ಷದ) ಕುರಿತು ನಿತ್ಯ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುವಂಥ[೨] ಮಹಾಭಾಗ ಭಗವಂತರು ನಿಶ್ಚಯ - ವ್ಯವಹಾರಗಳೊಳಗಿಂದ ಯಾವುದೇ ಒಂದನ್ನೇ[೩] ಅವಲಂಬಿಸದೆ (ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯಾವಲಂಬಿ ಅಥವಾ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರಾವಲಂಬಿಯಾಗದೆ) ಅತ್ಯಂತ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಶುದ್ಧ ಚೈತನ್ಯರೂಪ ಆತ್ಮ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯ ವಿರಚನದತ್ತ[೪] ಅಭಿಮುಖರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಪ್ರಮಾದದ ಉದಯದ ಅನುಸರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವೃತ್ತಿಯ ನಿವರ್ತನೆ ಮಾಡುವಂಥ (ನಿವಾರಿಸುವಂಥ) ಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡ ಪರಿಣತಿಯನ್ನು ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯದೊಳಗಿಂದ ತ್ಯಾಗಮಾಡುತ್ತ (ಶುಭ ಕ್ರಿಯಾಕಾಂಡ ಪರಿಣತಿಯ ಹಟವಿಲ್ಲದೆ ಸಹಜರೂಪದಿಂದ ಭೂಮಿಕೆಗನುಸರಿಸಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಗೌರವ ಕೊಡದೆ) ಅತ್ಯಂತ ಉದಾಸೀನರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ ಯಥಾ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಆತ್ಮನಿಂದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಂಚೇತಿಸುತ್ತ (ಅನುಭವಿಸುತ್ತ) ನಿತ್ಯ ಉಪಯುಕ್ತರಿರುತ್ತಾರೆ ಅವರು (ಆ ಮಹಾಭಾಗ ಭಗವಂತರು) ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಸ್ವತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಕರ್ಮದ ಸಂನ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತ (ಸ್ವತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರತೆಯಾಗುವುದಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಶುಭ ಭಾವಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುತ್ತ) ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಪ್ರಮಾದರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಕಂಪಮೂರ್ತಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವನಸ್ಪತಿಯ ಉಪಮೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವರು ಕರ್ಮಫಲಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ನಿರಸ್ತ (ನಷ್ಟ) ಮಾಡಿದವರಂತೆ ಕರ್ಮಾನುಭೂತಿಯ ಕುರಿತು ನಿರುತ್ಸುಕರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಕೇವಲಜ್ಞಾನಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ಆನಂದದಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಪೂರ್ಣರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತ, ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮದ ಶಾಶ್ವತ ಫಲದ (-ನಿರ್ವಾಣ ಸುಖದ) ಭೋಕ್ತೃಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ.

---

೨. ಮಹಾಭಾಗ - ಮಹಾಪವಿತ್ರ ; ಮಹಾಗುಣವಂತ ; ಮಹಾಭಾಗ್ಯಶಾಲಿ.

೩. ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಉದ್ಯಮಶೀಲರಾದಂಥ ಮಹಾಪವಿತ್ರ ಭಗವಂತರಿಗೆ (ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಿ ಜ್ಞಾನೀ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ) ನಿರಂತರವಾಗಿ ಶುದ್ಧ ದ್ರವ್ಯಾರ್ಥಿಕನಯದ ವಿಷಯಭೂತವಾದ ಶುದ್ಧಾತ್ಮರೂಪದ ಸಮ್ಯಕ್ ಅವಲಂಬನವು ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಜೀವರುಗಳಿಗೆ ಆ ಅವಲಂಬನೆಯ ತರತಮತೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಸವಿಕಲ್ಪಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಕಾನುಸಾರವಾಗಿ ಶುದ್ಧಪರಿಣತಿ ಹಾಗೂ ಶುಭಪರಿಣತಿಯ (ಹಟವಿಲ್ಲದ) ಯಥೋಚಿತ ಸುಮೇಲವಿರುತ್ತದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಜೀವರುಗಳು ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ (೨೪೪ ಪುಟದ ಮೇಲೆ) ಯಾರಿಗೆ ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯಾವಲಂಬಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅಂಥ ಕೇವಲ ನಿಶ್ಚಯಾವಲಂಬಿಗಳಲ್ಲ ಮತ್ತು (೨೪೫ ಪುಟದ ಮೇಲೆ) ಯಾರಿಗೆ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರಾವಲಂಬಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ ಅಂಥ ಕೇವಲ ವ್ಯವಹಾರಾವಲಂಬಿಗಳಲ್ಲ.

೪. ವಿರಚನ = ವಿಶೇಷರೂಪದಿಂದ ರಚನೆ ; ರಚನೆ.

ಮಗ್ಗಪ್ಪಭಾವಣಟ್ಠಂ ಪವಯಣಭತ್ತಿಪ್ಪಚೋದಿದೇಣಮಯಾ ।
ಭಣಿಯಂ ಪವಯಣಸಾರಂ ಪಂಚತ್ಥಿಯಸಂಗಹಂ ಸುತ್ತಂ ॥೧೭೩॥

ಮಾರ್ಗಪ್ರಭಾವನಾರ್ಥಂ ಪ್ರವಚನಭಕ್ತಿಪ್ರಚೋದಿತೇನ ಮಯಾ ।
ಭಣಿತಂ ಪ್ರವಚನಸಾರಂ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಸಂಗ್ರಹಂ ಸೂತ್ರಮ್ ॥೧೭೩॥

ಕರ್ತುಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾನಿರ್ವ್ಯೂಢಿಸೂಚಿಕಾ ಸಮಾಪನೇಯಮ್ ।

ಮಾರ್ಗೋ ಹಿ ಪರಮವೈರಾಗ್ಯಕರಣಪ್ರವಣಾ ಪಾರಮೇಶ್ವರೀ ಪರಮಾಜ್ಞಾ; ತಸ್ಯಾಃ ಪ್ರಭಾವನಂ ಪ್ರಖ್ಯಾಪನದ್ವಾರೇಣ ಪ್ರಕೃಷ್ಟಪರಿಣತಿದ್ವಾರೇಣ ವಾ ಸಮುದ್ಯೋತನಮ್ ; ತದರ್ಥಮೇವ ಪರಮಾಗಮಾನುರಾಗವೇಗಪ್ರಚಲಿತಮನಸಾ ಸಂಕ್ಷೇಪತಃ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುತತ್ತ್ವಸೂಚಕತ್ವಾದತಿವಿಸ್ತೃತಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರವಚನಸ್ಯ ಸಾರಭೂತಂ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹಾಭಿಧಾನಂ ಭಗವತ್ಸರ್ವಜ್ಞೋಪಜ್ಞತ್ವಾತ್ ಸೂತ್ರಮಿದಮಭಿಹಿತಂ ಮಯೇತಿ । ಅಥೈವಂ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರಃ ಪ್ರಾರಬ್ಧಸ್ಯಾಂತಮುಪಗಮ್ಯಾತ್ಯಂತಂ ಕೃತಕೃತ್ಯೋ ಭೂತ್ವಾ ಪರಮನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯರೂಪೇ ಶುದ್ಧಸ್ವರೂಪೇ ವಿಶ್ರಾಂತ ಇತಿ ಶ್ರದ್ಧೀಯತೇ ।

ಗಾಥೆ - ೧೭೩

ಗಾಥಾರ್ಥ :- [ಪವಯಣಭತ್ತಿಪ್ಪಚೋದಿದೇಣ ಮಯಾ] ಪ್ರವಚನದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದಂಥ ನಾನು [ಮಗ್ಗಪ್ಪಭಾವಣಟ್ಠಂ] ಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಭಾವನೆಯ ಕಾರಣ [ಪವಯಣಸಾರಂ] ಪ್ರವಚನದ ಸಾರಭೂತವಾದ [ಪಂಚತ್ಥಿಯಸಂಗಹಂ ಸುತ್ತಂ] 'ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ' ಸೂತ್ರವನ್ನು [ಭಣಿಯಂ] ಹೇಳಿದೆನು.

ಟೀಕೆ :- ಇದು ಕರ್ತೃವಿನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿತಗೊಳಿಸುವಂಥ ಸಮಾಪ್ತಿಯಿದೆ. (ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಸೂಚಿತಗೊಳಿಸುತ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಸಮಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.)

ಮಾರ್ಗ ಎಂದರೆ ಪರಮ ವೈರಾಗ್ಯ ಮಾಡುವುದರತ್ತ ಒಲಿಯುತ್ತಿರುವ ಪಾರಮೇಶ್ವರಿ ಪರಮ ಆಜ್ಞೆಯು (ಎಂದರೆ ಪರಮ ವೈರಾಗ್ಯ ಮಾಡುವ ಪರಮೇಶ್ವರರ ಪರಮ ಆಜ್ಞೆಯು) ; ಅದರ ಪ್ರಭಾವನೆ ಎಂದರೆ ಪ್ರಖ್ಯಾಪನದಿಂದ ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃಷ್ಟ ಪರಿಣತಿಯಿಂದ ಅದರ ಸಮುದ್ಯೋತ ಮಾಡುವುದು ; [ಪರಮ ವೈರಾಗ್ಯ ಮಾಡುವ ಜಿನ ಭಗವಂತರ ಪರಮ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಭಾವನೆ ಎಂದರೆ ೧) ಅದರ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ - ವಿಜ್ಞಾಪನೆ - ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಥವಾ ೨) ಪರಮ ವೈರಾಗ್ಯಮಯ ಪ್ರಕೃಷ್ಟ ಪರಿಣಮನದಿಂದ ಅದರ ಉದ್ಯೋತವನ್ನು ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಮಾಡುವುದು ;] ಅದರ ಕಾರಣವೇ (ಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಭಾವನೆಯ ಕಾರಣವೇ) ಪರಮಾಗಮದ ಕಡೆಗಿರುವ ಅನುರಾಗದ ಭರದಿಂದ ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಅತ್ಯಂತ ಚಲಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಅಂಥ ನಾನು ಈ

ಪ್ರವಚನದ ಭಕ್ತಿಯಿಂ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ನಾನು ಮಾರ್ಗಪ್ರಭಾವನೆಯ ಕುರಿತು ।
ಪ್ರವಚನದ ಸಾರಭೂತ 'ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ'ಸೂತ್ರಹೇಳಿರುವೆನು ॥೧೭೩॥

ಇತಿ ಸಮಯವ್ಯಾಖ್ಯಾಯಾಂ ನವಪದಾರ್ಥಪುರಸ್ಸರಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪ್ರಪಂಚವರ್ಣನೋ ದ್ವಿತೀಯಃ ಶ್ರುತಸ್ಕಂಧಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

ಸ್ವಶಕ್ತಿಸಂಸೂಚಿತವಸ್ತುತತ್ತ್ವೈ-
ರ್ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಕೃತೇಯಂ ಸಮಯಸ್ಯ ಶಬ್ದೈಃ ।
ಸ್ವರೂಪಗುಪ್ತಸ್ಯ ನ ಕಿಂಚಿದಸ್ತಿ
ಕರ್ತವ್ಯಮೇವಾಮೃತಚಂದ್ರಸೂರೇಃ ॥೮॥

ಇತಿ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹಾಭಿಧಾನಸ್ಯ ಸಮಯಸ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಸಮಾಪ್ತಾ ।

'ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿದೆನು - ಅದು ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಗವಂತರಿಂದ ಉಪಜ್ಞ-ವಿರುವುದರಿಂದ (ವೀತರಾಗ ಸರ್ವಜ್ಞ ಜಿನ ಭಗವಂತರು ತಾವು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಪ್ರಣೀತಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ) 'ಸೂತ್ರ'ವಿದೆ, ಮತ್ತು ಯಾರು ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದ ಸಮಸ್ತ ವಸ್ತುತತ್ತ್ವದ (ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪದ) ಪ್ರತಿಪಾದನ ಕರ್ತೃವಿರುವುದರಿಂದ, ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದಂಥದೂ ಕೂಡ ಪ್ರವಚನದ ಸಾರಭೂತವಿದೆ (ದ್ವಾದಶಾಂಗರೂಪದಿಂದ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದಂಥದೂ ಜಿನ ಪ್ರವಚನದ ಸಾರಭೂತವಿದೆ).

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು (ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವರು) ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವು ಕೊನೆಯನ್ನು ತಲುಪಿ, ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಕೃತ್ಯರಾಗಿ, ಪರಮನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯರೂಪ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತರಾದರು (ಪರಮ ನಿಷ್ಕರ್ಮತನರೂಪವಾದ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರರಾದರು) ಎಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಾಗುತ್ತದೆ (ಎಂದರೆ ಹೀಗೆ ನಾವು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ).

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ಪ್ರಣೀತ ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ-ಸಂಗ್ರಹ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಮದ್ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವ ವಿರಚಿತ ಸಮಯವ್ಯಾಖ್ಯೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕೆಯಲ್ಲಿ ನವಪದಾರ್ಥಪೂರ್ವಕ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಪ್ರಪಂಚ ವರ್ಣನವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ದ್ವಿತೀಯಶ್ರುತಸ್ಕಂಧವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

[ಈಗ 'ಈ ಟೀಕೆಯನ್ನು ಶಬ್ದಗಳು ಮಾಡಿವೆ, ಅಮೃತಚಂದ್ರಸೂರಿಯು ಮಾಡಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಅರ್ಥದ ಒಂದು ಕೊನೆಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೇಳಿ ಶ್ರೀ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವರು ಟೀಕೆಯ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ:]

ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥ :- ಯಾವವು ವಸ್ತುವಿನ ತತ್ತ್ವವನ್ನು (ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು) ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಚನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿವೆ ಅಂಥ ಶಬ್ದಗಳು ಈ ಸಮಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯೆಯನ್ನು (ಅರ್ಥಸಮಯದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಅಥವಾ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಟೀಕೆಯನ್ನು) ಮಾಡಿವೆ; ಸ್ವರೂಪಗುಪ್ತರಾದ (ಅಮೂರ್ತಿಕ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತರಾದ) ಅಮೃತಚಂದ್ರಸೂರಿಯದು (ಅದರಲ್ಲಿ) ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕರ್ತವ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವತ್ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯದೇವ ಪ್ರಣೀತ ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯಸಂಗ್ರಹ
ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಮಯದ ಎಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಶ್ರೀಮದ್ ಅಮೃತಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯದೇವ ವಿರಚಿತ
ಸಮಯ ವಾಖ್ಯೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಟೀಕೆಯ ಶ್ರೀ ಹಿಮ್ಮತಲಾಲ ಜೇಠಾಲಾಲ ಶಾಹ, ಬಿ.ಎಸ್.ಸಿ.
ಕೃತ ಗುಜರಾತಿ ಅನುವಾದದಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಎಂ. ಬಿ. ಪಾಟೀಲರು
ಮಾಡಿದ ಅನುವಾದವು ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತು.

=+=+=+=+=+=+=

ಗಾಥೆಗಳ ವರ್ಣಾನುಕ್ರಮ ಸೂಚಿ

ಅ	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಅಗುರುಲಘುಗೇಹಿಂ ಸಯಾಂ	೮೪	೧೨೭
ಅಗುರುಲಹುಗಾ ಅಣಂತಾ	೩೧	೫೯
ಅಣ್ಣಾಣಾದೋ ಣಾಣೀ	೧೬೫	೨೨೯
ಅಣ್ಣೋಣ್ಣಂ ಪವಿಸಂತಾ	೭	೧೭
ಅತ್ತಾ ಕುಣದಿ ಸಭಾವಂ	೬೫	೧೦೩
ಅಭಿವಂದಿದೂಣ ಸಿರಸಾ	೧೦೫	೧೫೩
ಅರಸಮರೂವಮಗಂಧಂ	೧೨೭	೧೭೭
ಅರಹಂತಸಿದ್ಧಚೇದಿಯ	೧೬೬	೨೩೦
ಅರಹಂತಸಿದ್ಧಚೇದಿಯ	೧೭೧	೨೩೬
ಅರಹಂತಸಿದ್ಧಸಾಹುಸಂ	೧೩೬	೧೮೮
ಅವಿಭತ್ತಮಣಣ್ಣತ್ತಂ	೪೫	೭೯
ಅಂಡೇಸು ಪವಡ್ಢಂತಾ	೧೧೩	೧೬೩

ಆ		
ಆಗಾಸಕಾಲ ಜೀವಾ	೯೭	೧೪೧
ಆಗಾಸಕಾಲ ಪುಗ್ಗಲ	೧೨೪	೧೭೫
ಆಗಾಸಂ ಅವಗಾಸಂ·	೯೨	೧೩೭
ಆದೇಸಮೇತ್ತಮುತ್ತೋ	೭೮	೧೧೮
ಆಭಿಣಿಸುದೋಧಿಮಣ	೪೧	೭೨
ಆಸವದಿ ಜೇಣ ಪುಣ್ಣಂ	೧೫೭	೨೧೬

ಇ		
ಇಂದಸದವಂದಿಯಾಣಂ	೧	೪
ಇಂದಿಯಕಸಾಯಸಣ್ಣಾ	೧೪೧	೧೯೪

ಉ		
ಉದಯಂ ಜಹ ಮಚ್ಛಾಣಂ	೮೫	೧೨೮
ಉದಯೇಣ ಉವಸಮೇಣ ಯ	೫೬	೯೨
ಉದ್ದಂಸಮಸಯಮಕ್ಖಿ	೧೧೬	೧೬೬
ಉಪ್ಪತ್ತೀವ ವಿಣಾಸೋ	೧೧	೨೬
ಉವಓಗೋ ಖಲು ದುವಿಹೋ	೪೦	೭೧

ಉ	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಉವಭೋಜ್ಜಮಿಂದಿಏಹಿಂ	೮೨	೧೨೫
ಉವಸಂತಖೀಣಮೋಹೋ	೭೦	೧೦೯

ಏ		
ಏಕ್ಕೋ ಚೇದ ಮಹಪ್ಪಾ	೭೧	೧೧೦
ಏದೇ ಕಾಲಾಗಾಸಾ	೧೦೨	೧೪೮
ಏದೇ ಜೀವಣಿಕಾಯಾ	೧೨೦	೧೭೦
ಏದೇ ಜೀವಣಿಕಾಯಾ	೧೧೨	೧೬೨
ಏಯರಸವಣ್ಣಗಂಧಂ	೮೧	೧೨೩
ಏವಮಭಿಗಮ್ಮ ಜೀವಂ	೧೨೩	೧೭೪
ಏವಂ ಕತ್ತಾ ಭೋತ್ತಾ	೬೯	೧೦೮
ಏವಂ ಪವಯಣಸಾರಂ	೧೦೩	೧೪೯
ಏವಂ ಭಾವಮಭಾವಂ	೨೧	೪೨
ಏವಂ ಸದೋ ವಿಣಾಸೋ	೧೯	೩೭
ಏವಂ ಸದೋ ವಿಣಾಸೋ	೫೪	೯೦

ಓ		
ಓಗಾಢಗಾಢಣಿಚಿದೋ	೬೪	೧೦೨

ಕ		
ಕಮ್ಮಮಲವಿಪ್ಪಮುಕ್ಕೋ	೨೮	೫೩
ಕಮ್ಮಸ್ಸಾಭಾವೇಣ ಯ	೧೫೧	೨೦೭
ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮಂ ಕುವ್ವದಿ	೬೩	೧೦೧
ಕಮ್ಮಂ ಪಿಸಗಂ ಕುವ್ವದಿ	೬೨	೯೯
ಕಮ್ಮಂ ವೇದಯಮಾಣೋ ಜೀವೋ	೫೭	೯೪
ಕಮ್ಮಾಣಂ ಫಲಮೇಕ್ಕೋ	೩೮	೬೮
ಕಮ್ಮೇಣವಿಣಾ ಉದಯಂ	೫೮	೯೫
ಕಾಲೋ ತ್ತಿ ಯ ವವದೇಸೋ	೧೦೧	೧೪೭
ಕಾಲೋ ಪರಿಣಾಮಭವೋ	೧೦೦	೧೪೫
ಕುವ್ವಂ ಸಗಂ ಸಹಾವಂ	೬೧	೯೮
ಕೇಚಿತ್ತು ಅಣಾವಣ್ಣಾ	೩೨	೫೯

	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಕ		
ಕೋಧೋವಜದಾಮಾಣೋ	೧೩೮	೧೯೧
ಖ		
ಖಂಧಂ ಸಯಲಸಮತ್ಥಂ	೭೫	೧೧೪
ಖಂಧಾ ಯ ಖಂಧದೇಸಾ	೭೪	೧೧೩
ಖೀಣೇ ಪುವ್ವಣಿಬದ್ಧೇ	೧೧೯	೧೬೯
ಗ		
ಗದಿಮಧಿಗದಸ್ಸ ದೇಹೋ	೧೨೯	೧೭೯
ಚ		
ಚರಿಯಂ ಚರದಿ ಸಗಂ	೧೫೯	೨೧೮
ಚರಿಯಾ ಪಮಾದ ಬಹುಲಾ	೧೩೯	೧೯೨
ಛ		
ಛಕ್ಕಾಪಕ್ಕಮಜುತ್ತೋ	೭೨	೧೧೧
ಜ		
ಜದಿ ಹವದಿ ಗಮಣಹೇದೂ	೯೪	೧೩೮
ಜದಿ ಹವದಿ ದವ್ವಮಣ್ಣಂ	೪೪	೭೮
ಜಮ್ಹಾ ಉಪರಿಟ್ಠಾಣಂ	೯೩	೧೩೮
ಜಮ್ಹಾ ತಮ್ಹಸ್ಸ ಫಲಂ	೧೩೩	೧೮೫
ಜಸ್ಸ ಜದಾ ಖಲು ಪುಣ್ಣಂ	೧೪೩	೧೯೬
ಜಸ್ಸ ಣ ವಿಜ್ಜದಿ	೧೪೬	೨೦೦
ಜಸ್ಸ ಣ ವಿಜ್ಜದಿ ರಾಗೋ	೧೪೨	೧೯೫
ಜಸ್ಸ ಹಿದಯೇಣುವೇತ್ತಂ	೧೬೭	೨೩೧
ಜಹ ಪಉಮರಾಯರಯಣಂ	೩೩	೬೧
ಜಹ ಪೋಗ್ಗಲದವ್ವಾಣಂ	೬೬	೧೦೪
ಜಹ ಹವದಿ ಧಮ್ಮದವ್ವಂ	೮೬	೧೨೯
ಜಂ ಸುಹಮಸುಹಮುದಿಣ್ಣಂ	೧೪೭	೨೦೨
ಜಾಣದಿ ಪಸ್ಸದಿ ಸವ್ವಂ	೧೨೨	೧೭೨
ಜಾದೋ ಅಲೋಗಲೋಗೋ	೮೭	೧೩೦
ಜಾದೋ ಸಯಂ ಚ ಚೇದಾ	೨೯	೫೬
ಜಾಯದಿ ಜೀವಸ್ಸೇವಂ	೧೩೦	೧೮೦

	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಜ		
ಜೀವಸಹಾವಂ ಣಾಣಂ	೧೫೪	೨೧೨
ಜೀವಾ ಅಣಾಇಣಿಹಣಾ	೫೩	೮೮
ಜೀವಾಜೀವಾ ಭಾವಾ	೧೦೮	೧೫೭
ಜೀವಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ	೬೭	೧೦೫
ಜೀವಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ	೨೨	೪೪
ಜೀವಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ	೪	೯
ಜೀವಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ	೯೧	೧೩೬
ಜೀವಾ ಪೋಗ್ಗಲಕಾಯಾ	೯೮	೧೪೨
ಜೀವಾ ಸಂಸಾರತ್ಥಾ	೧೦೯	೧೫೯
ಜೀವೋ ತ್ತಿ ಹವದಿ ಚೇದಾ	೨೭	೫೧
ಜೀವೋ ಸಹಾವಣಿಯದೋ	೧೫೫	೨೧೩
ಜೂಗಾಗುಂಭೀಮಕ್ಕಣ	೧೧೫	೧೬೫
ಜೇ ಖಲು ಇಂದಿಯಗೇಜ್ಝಾ	೯೯	೧೪೪
ಜೇಣ ವಿಜಾಣದಿ ಸವ್ವಂ	೧೬೩	೨೨೬
ಜೇಸಿಂ ಅತ್ಥಿ ಸಹಾಓ	೫	೧೨
ಜೇಸಿಂ ಜೀವಸಹಾವೋ	೩೪	೬೪
ಜೋ ಖಲು ಸಂಸಾರತ್ಥೋ	೧೨೮	೧೭೯
ಜೋಗಣಿಮಿತ್ತಂ ಗಹಣಂ	೧೪೮	೨೦೪
ಜೋ ಚರದಿ ಣಾದಿ ಪೇಚ್ಛದಿ	೧೬೨	೨೨೫
ಜೋ ಪರದವ್ವಮ್ಮಿ ಸುಹ	೧೫೬	೨೧೫
ಜೋ ಸವ್ವಸಂಗಮುಕ್ಕೋ	೧೫೮	೨೧೭
ಜೋ ಸಂವರೇಣ ಜುತ್ತೋ	೧೪೫	೧೯೯
ಜೋ ಸಂವರೇಣ ಜುತ್ತೋ	೧೫೩	೨೧೦
ಣ		
ಣಕುದೋಚಿ ವಿ ಉಪ್ಪಣ್ಣೋ	೩೬	೬೫
ಣತ್ಥಿ ಚಿರಂ ವಾ ಖಿಪ್ಪಂ	೨೬	೪೯
ಣ ಯ ಗಚ್ಛದಿ ಧಮ್ಮತ್ಥಾ	೮೮	೧೩೨
ಣ ವಿಯಪ್ಪದಿ ಣಾಣಾದೋ	೪೩	೭೭
ಣ ಹಿ ಇಂದಿಯಾಣಿ ಜೀವಾ	೧೨೧	೧೭೧
ಣ ಹಿ ಸೋ ಸಮವಾಯಾದೋ	೪೯	೮೪
ಣಾಣಂಧಣಂ ಚ ಕುವ್ವದಿ	೪೭	೮೨
ಣಾಣಾವರಣಾದೀಯಾ ಭಾವಾ	೨೦	೩೯
ಣಾಣೀ ಣಾಣಂ ಚ ಸದಾ	೪೮	೮೩

ಣ	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಣಿಚ್ಚೋ ಣಾಣವಗಾಸೋ	೮೦	೧೨೧
ಣಿಚ್ಛಯಣಯೇಣ ಭಣಿದೋ	೧೬೧	೨೨೨
ಣೇರಇಯತಿರಿಯಮಣುಅ	೫೫	೮೧
ತ		
ತಮ್ಹಾ ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ತಾ	೬೮	೧೦೭
ತಮ್ಹಾ ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮಾ	೯೫	೧೩೯
ತಮ್ಹಾ ಣಿವ್ವುದಿಕಾಮೋ	೧೬೯	೨೩೩
ತಮ್ಹಾ ಣಿವ್ವುದಿಕಾಮೋ	೧೭೨	೨೩೭
ತಿ ತ್ಥಾವರತಣುಜೋಗಾ	೧೧೧	೧೬೨
ತಿಸಿದಂ ಬುಭುಕ್ಖಿದಂ	೧೩೭	೧೯೦
ತೇ ಜೇವ ಅತ್ಥಿಕಾಯಾ	೬	೧೬
ದ		
ದವಿಯದಿ ಗಚ್ಛದಿ	೯	೨೨
ದವ್ವಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖಣಿಯಂ	೧೦	೨೪
ದವ್ವೇಣ ವಿಣಾ ಣ ಗುಣಾ	೧೩	೨೯
ದಂಸಣಣಾಣಚರಿತ್ತಾಣಿ	೧೬೪	೨೨೭
ದಂಸಣಣಾಣಸಮಗ್ಗಂ	೧೫೨	೨೦೯
ದಂಸಣಣಾಣಾಣಿ ತಹಾ	೫೨	೮೭
ದಂಸಣಮವಿ ಚಕ್ಖುಜುದಂ	೪೨	೭೫
ದೇವಾ ಚಉಣ್ಣಿಕಾಯಾ	೧೧೮	೧೬೭
ಧ		
ಧಮ್ಮತ್ಥಿಕಾಯಮರಸಂ	೮೩	೧೨೬
ಧಮ್ಮಾದೀಸದ್ದಹಣಂ	೧೬೦	೨೨೦
ಧಮ್ಮಾಧಮ್ಮಾಗಾಸಾ	೯೬	೧೪೦
ಧರಿದುಂ ಜಸ್ಸ ಣ ಸಕ್ಕಂ	೧೬೮	೨೩೨
ಪ		
ಪಜ್ಜಯವಿಜುದಂ ದವ್ವಂ	೧೨	೨೮
ಪಯಡಿಟ್ಠಿದಿ ಅಣುಭಾಗ	೭೩	೧೧೨
ಪಾಣೇಹಿಂ ಚದುಹಿಂ ಜೀವದಿ	೩೦	೫೮
ಪುಢವೀ ವ ಉದಗಮಗಣೀ	೧೧೦	೧೬೦

ಬ	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಬಾದರಸುಹುಮಗದಾಣಂ	೭೬	೧೧೫
ಭ		
ಭವಸ್ಸ ಣತ್ಥಿ ಣಾಸೋ	೧೫	೩೨
ಭಾವಾ ಜೀವಾದೀಯಾ	೧೬	೩೩
ಭಾವೋ ಕಮ್ಮಣಿಮಿತ್ತೋ	೬೦	೯೭
ಭಾವೋ ಜದಿ ಕಮ್ಮಕದೋ	೫೯	೯೬
ಮ		
ಮಗ್ಗಪ್ಪಭಾವಣಟ್ಠಂ	೧೭೩	೨೪೭
ಮಣುಸತ್ತಣೇಣ ಣಟ್ಠೋ	೧೭	೩೫
ಮುಣಿಊಣ ಏತದಟ್ಠಂ	೧೦೪	೧೫೧
ಮುತ್ತೋ ಫಾಸದಿ ಮುತ್ತಂ	೧೩೪	೧೮೬
ಮೋಹೋ ರಾಗೋ ದೋಸೋ	೧೩೧	೧೮೨
ರ		
ರಾಗೋ ಜಸ್ಸ ಪಸತ್ಥೋ	೧೩೫	೧೮೭
ವ		
ವಣ್ಣರಸಗಂಧಫಾಸಾ	೫೧	೮೬
ವವಗದ ಪಣವಣ್ಣರಸೋ	೨೪	೪೬
ವವದೇಸಾ ಸಂಠಾಣಾ	೪೬	೮೦
ವಿಜ್ಜದಿ ಜೇಸಿಂ ಗಮಣಂ	೮೯	೧೩೪
ಸ		
ಸಣ್ಣಾಓ ಯ ತಿಲೇಸ್ಸಾ	೧೪೦	೧೯೩
ಸತ್ತಾ ಸವ್ವಪಯತ್ಥಾ	೮	೧೮
ಸದ್ದೋ ಖಂಧಪ್ಪಭವೋ	೭೯	೧೨೦
ಸಪಯತ್ಥಂ ತಿತ್ಥಯರಂ	೧೭೦	೨೩೫
ಸಬ್ಭಾವಸಭಾವಾಣಂ	೨೩	೪೫
ಸಮಓ ಣಿವಾಸೋ ಕಟ್ಠಾ	೨೫	೪೭
ಸಮಣಮುಹುಗ್ಗದಮಟ್ಠಂ	೨	೬
ಸಮವತ್ತೀ ಸಮವಾಓ	೫೦	೮೫
ಸಮವಾಓ ಪಂಚಣ್ಹಂ	೩	೮

ಸ	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಸಮ್ಮತ್ತಣಾಣಣಾಣಜುತ್ತಂ	೧೦೬	೧೫೪
ಸಮ್ಮತ್ತಂ ಸದ್ದಹಣಂ	೧೦೭	೧೫೫
ಸವ್ವತ್ಥ ಅತ್ಥಿ ಜೀವೋ	೩೪	೬೩
ಸವ್ವೇ ಖಲು ಕಮ್ಮಫಲಂ'	೩೯	೬೯
ಸವ್ವೇಸಿಂ ಖಂಧಾಣಂ	೭೭	೧೧೭
ಸವ್ವೇಸಿಂ ಜೀವಾಣಂ	೯೦	೧೩೫
ಸಸ್ಸದಮಧ ಉಚ್ಛೇದಂ	೩೭	೬೬
ಸಂತಾಣಾ ಸಂಘಾದಾ	೧೨೬	೧೭೭
ಸಂಭುಕ್ಕಮಾದುವಾಹಾ	೧೧೪	೧೬೪
ಸಂವರಜೋಗೇಹಿಂ ಜುದೋ	೧೪೪	೧೯೭
ಸಿಯ ಅತ್ಥಿ ಣತ್ಥಿ ಉಹಯಂ	೧೪	೩೦
ಸುರಣರಣಾರಯತಿರಿಯಾ	೧೧೭	೧೬೬
ಸುಹದುಕ್ಖಜಾಣಣಾವಾ	೧೨೫	೧೭೬
ಸುಹಪರಿಣಾಮೋ ಪುಣ್ಣಂ	೧೩೨	೧೮೩
ಸೋ ಚೇವ ಜಾದಿ ಮರಣಂ	೧೮	೩೭

ಹ	ಗಾಥೆ	ಪುಟ
ಹೇದುಮಭಾವೇ ಣಿಯಮಾ	೧೫೦	೨೦೭
ಹೇದೂ ಚದುವ್ವಿಯಪ್ಪೋ	೧೪೯	೨೦೫